

117
279802

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ BILUNARĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul VII

Cultura, cultura va scăpa pe Români și cultura
numai națională poate fi. A. Papiu Ilarianu

Un

N-rete

exemplar:

1-2

CLUJ, 1-15 Ianuarie 1930

Lei 30

160
CUPRINSUL:

ACTUALITĂȚI: Inseilări constituționale române în anul 1929
Polemici în jurul descentralizării . . . . .

PROBLEME SOCIALE: Munca și tehnica în artă . . . . .
Problema de naționalitate în fosta Monarchie Austro-ungară

PROBLEME ECONOMICE: Brașovul economic (în trecut
și astăzi)

BIOPOLITICA: Alcoolismul . . . . .

DISCUȚII LITERARE: Eminescu și Ardealul . . . . .
Discuții și recenzii: Evoluția și problemele ei de E. Racoviță;
Problema socială și sanitară a locuințelor . . . . .

PAGINI LITERARE: Oltenia în literatura românească . . . . .
Din Sfântul Augustin . . . . .
Autumnală (poezie) . . . . .

CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE: Teatru: „Voluptatea onoarei”
de L. Pirandello. — Cărți, Reviste, Ziare: „In Țara Toamnei”;
Ardealul Tânăr. . . . .

BULETIN BIBLIOGRAFIC I.

FAPTE, IDEI, OBSERVAȚIUNI: În jurul Reformei Universitare.
— Traducerile. — Memoriile lui Ioan Slavici. — Cehoslovacia
și anul lui Masaryk . . . . .

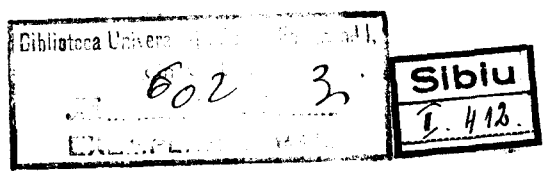
N. Dașcovici
Horia Trandafir
I. Diamant
P. Suci

Dr. N. G. V. Gologan
Dr. Emil Zinveliu
R. Paul

Ion Clopoțel
D. Tomescu
Ioan Georgescu
Cornelia Buzdugan

Cronicar
Ion Mușlea

Red.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIATA UNIREI No. 8,
CALEA VICTORIEI No. 51.
Abonamente: Pe un an 600 lei. Autorități și interprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite
In America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE

TEATRU

Voluptatea onoarei

Comedie în 3 acte de Luigi Pirandello

Pirandellismul și-a ajuns apogeul acum doi-trei ani, când nu deschideai o revistă fără să nu dai de vre-un eseu asupra lui: nici nu găseai repertoriu dramatic, cel puțin la teatrele din capitală, care să nu aibă înscrisă vreo piesă de a dramaturgului italian. Acum voga a mai scăzut; totuși dramele și comediile lui Pirandello înseamnă adevărate culmi între mușuroarele producției contemporane. La reprezentarea unei piese de a lui te simți prins în vârtejul unei probleme, chiar dacă ești târit numai de o dialectică sprintenă, iar nu de sentimente sau conflicte dramatice puternice. Pirandello are farmecul surprizei, nu al intențității — ca Strindberg, Ibsen sau Shakespeare însuși. Inteligența personajilor lui disecă situații sociale la care nici nu ne-am gândit, în care adesea trăim, fără să ne dăm seama de falsitatea lor. Factura inteligenței lui seamănă pe alocurea cu a lui Shaw: același gust pentru paradoxal, aceeași pasiune pentru discuții. Shaw are însă mai multă forță creatoare, are un registru mai larg și cultiva cu o vigoare neegalată încă satira.

Pirandello și-a alcătuit o concepție asupra existenței. În toate piesele lui nu face altceva decât demonstrează dramatic nenumăratele aspecte sociale ale acestei concepții. Într-adevăr societatea, mai ales așa cum e alcătuită astăzi, prezintă nenumărate conflicte între ceea ce suntem prin atribuțiile noastre sociale și între eul nostru intim. Și aceasta e esența pirandellismului: conflictul uneori tragic, alteori comic, între masca noastră și noi. Piesele lui fac parte dintr-o serie careia dramaturgul i-a dat titlul sugestiv: „Măști goale”. Foarte adeseori n'am mai rămas decât masca uscată și seacă; societatea ne-a stors ultima urmă de individualitate. Mai mult: uneori căutam masca pentru că fără ea suntem ostracizați de colectivitate.

Aspectul acesta din urmă al pirandellismului îl găsim și în „Voluptatea onoarei”, reprezentată pe scena Teatrului nostru Național. Tânăra Agata Renni rămâne însărcinată în urma legăturilor de dragoste pe cari le întreține cu marchizul Colli. Pentru a salva situația, pentru a avea și ea înaintea societății masca unei femei onorabile, dar mai ales pentru a da copilului un nume cinstit, amantul, mama și ea însăși se învoiesc să contracteze o căsătorie cu Angelo Baldovino,

un nobil scăpat dar cinstit. Căsătoria va fi formală numai; ea va fi ruptă în scurt timp pentru ca cei doi amantii să-și poată regăsi fericirea întreruptă. Căsătoria nu e însă așa de ușoară cum li-se pare lor. Baldovino, care e un iscusit dialectician, le demonstrează toate consecințele acestui act. În noua ipostază el, soțul, își va „construi” o mască pe care va trebui să o poarte cu onoare, ceea ce le va pricinui multe neplăceri celor cari l-au împins la acest act. Onoarea e obligatoare chiar în interesul lor. El nu poate părăsi căminul ca un hoț. Copilul ar purta un nume nevrednic. Toate cele trei acte sunt pline de „monstrările” lui Baldovino. Celelalte personaje nu sunt aduse pe scenă decât pentru a-l asculta. În cele din urmă Agata Renni, se convinge de cinstea lui și nu vrea să se mai despartă de el.

Di *Neanta-Ottonei* ne-a dat un Baldovino fin și original.

*

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

Basil Gruia: „In Țara Toamnei”, Cluj, 1929. — O plachetă cuprinzând treizeci de poezii, prin care un tânăr poet ardelenesc cere, de bună seamă prea de timpuriu, intrarea în literatura română. Prin ele trece firul unei ușoare melancolii uneori simțită, foarte adesea de suprafață. Doar patru sau cinci poezii din această culegere meritau lumina tiparului. Prin ele dl Gruia arată că există în sufletul dsale un real strat poetic; asupra lui însă apasă prea mult măr și zgură, depozitată de lecturile din alți poezi. Nu găsim la dl Gruia siguranță nici în fond nici în formă. Este un volum acesta de căutare pe drumuri bătute de alții până la banalitate. După ce Eminescu a dat o adâncire atât de mare sentimentului iubirii e greu să-l mai cânti fără să devii plat. După ce același apoi Coșbuc, Goga, Arghezi, Blaga au dăltuit cu atâta măiestrie cuvântul și fraza trebuie să avem mai mult scrupul față de expresia poetică. Dl Gruia e tânăr; sensibilitate poetică are; experiența îl așteaptă să-i îmbogățească sufletul. Să însoțească aceste două daruri cu un riguros simț de autocritică și vom fi siguri că ne va da în curând poezii pline de savoare originalității.

*

Ardealul Tânăr se chiamă noua revistă prin care generația tânără de dincoace de munți se afirmă în concertul ideologic al României întregite. Întâiul ei număr a apărut în preajma sărbătorilor Crăciunului, cu data de

1 Ianuarie 1930. Coperta poartă litere cari sunt un simbol de energie războinică, tăietoare de drum; iar sub antet găsim atributul: „revistă pentru ideologia democrată”. Deci luptă tinerească pentru izbânda unei ideologii care a fost totdeauna steagul Ardealului; care i-a adus multe sângeri dar și izbânzi strălucite. E revista care se aștepta dela tineretul izvorit din mijlocul maselor ardelenene dăruite cu un atât de viguros instinct democratic.

Pentru această ideologie s'a combătut de mulțori și în paginile revistei noastre. Ea a fost și va fi credința noastră de întotdeauna, de care suntem mândri. Noi n'am militat însă numai pentru ea. Programul nostru a fost mai larg: tratarea științifică iar uneori popularizarea problemelor de sociologie. Această disciplină modernă era aproape necunoscută dincoace de munți. Credem că, în parte, prin munca noastră ea a devenit o noțiune curentă și masele intelectuale și-au dat seama de imensa ei utilitate pentru progresul civilizației. În cadrele ei încăpea la loc de înfăietate „și democrația.”

Am ținut să dăm aceste precizări pentru a delimita precis locul celor două reviste și a feri cetitorii de confuzie.

Întâiul număr al „Ardealului Tânăr” aduce după articolul program, un eseu semnat de dl N. Buta, intitulat „Ardealul și democrația”. Se arată în el, într-o formă într-aripată și polemică, mersul ideii de democrație în istoria Ardealului, cauzele cari au provocat acel „gregarism” ardelenesc, care adeseori a fost interpretat de a-nușiții miopi ai condeiului ca o formă inferioară a civilizației nu o conștiință superioară a rostului solidarității în lupta pentru progresul social. Urmează o poezie a dlui Aron Cotruș „Horea”, cunoscută din paginile volumului *Măine*. Cu toate că e o republicare ea se potrivește cu spiritul articolului care o precedează. Dl O. F. Popa, un tânăr scriitor în care se pun multe nădejdi — cunoscut, de altfel, și din paginile revistei noastre — ne dă o schiță „Nebunul de Nică”, în care se simte puțin influența dlui Agârbiceanu. Dl Teofil Bugnariu scrie „Drum mărunț” una dintre cele mai bune poezii ale dsale. Dl Ion Breazu face un portret a lui Clemenceau marele mort al națiunii franceze. Dl Jinga scrie despre Acordul economic cu Polonia. Cronica e vioaie și înfiptă în actualitate.

Urăm tinerei publicații viață lungă pentru a mări prestigiu intelectual al Ardealului.

Cronicar

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ BILUNARĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Director : Ion Clopoșel

Redacția și Administrația :
 CLUJ {Calea Victoriei 51. TELEFON: 308
 Piața Unirii No. 8.
 CLUJ, 1—15 Ianuarie 1930

Anul VII N-rele 1—2

Un exemplar : Lei 30

Inseilări constituționale române în anul 1929

1. Complectarea Inaltei Regente — 2. Numirea și revocarea miniștrilor sau dreptul capului Statului de a schimba guvernul — 3. Ratificarea tratatelor politice — 4. Precizarea controlului bugetar al Camerei

Un obicei foarte răspândit, la noi ca și în alte țări, face să se încheie, în fiecare an, câte un bilanț al evenimentelor petrecute și să se tragă diferite concluzii pentru viitor. Anul de curând încheiat, 1929, a avut și el parte, în presa noastră, de numeroase bilanțuri politice, economice, financiare etc., prin care autorii respectivi au căutat să tragă încheeri potrivit vederilor sau intereselor personale ori de partid.

Voi încerca să schițez și eu un bilanț de politică internă românească a anului 1929, dar limitat numai la rânduelile de caracter constituțional ce și-au primit consacarea fie prin forța faptelor sau împrejurărilor mai puternice decât voința oamenilor, fie prin chibzuiala conducătorilor Statului determinată de un suprem interes național.

Cât privește concluzia, neavând de apărut nici un interes personal sau de partid, ea se va impune de sine ca o directivă de ordine constituțională română.

1. — Deși în ordine cronologică ar fi trebuit să încep altfel, voi începe cu evenimentul cel mai însemnat al anului: complectarea Inaltei Regente.

Încetarea din viață a unui membru al Inaltei Regente, regretatul G. Buzdugan, în Octombrie, a făcut țara să treacă prin câteva zile de neliniște și frământare. Ba chiar, date fiind obiceiurile proaste de lipsă de delicateță elementală în anumite momente, neliniștea începuse încă înainte de moartea regentului căci prin ziare se porniseră desbaterile despre com-

plectarea Regentei de îndată ce starea înaltului bolnav a inspirat îngrijorări.

Lipsa caracteristică de seriozitate a vieții noastre politice, în care cele mai grave probleme pentru viața de Stat devin imediat instrumente de luptă opozantă contra guvernului răspunzător și prilej de intrigărie, a făcut și dintr'o delicată chestiune de drept constituțional român un subiect de polemică și de dezorientare în opinia publică.

Astfel, ne-a fost dat să auzim, prin publicitatea obișnuită a ziarelor, opunându-se păreri diametral opuse în privința complectării Inaltei Regente, — în loc ca lumea, dornică de lămurire, să fi primit, dela început, îndrumări de bun simț eșite din asentimentul unanim al oamenilor de răspundere când este vorba de mari probleme constituționale.

Dintr'o parte s'a susținut că simpla cooptare a unui al treilea Regent, ca în orice consiliu de administrație al cărui statut prevede cooptarea, era modalitatea cea mai legitimă, valabilă în strict constituționalism, pentru complectarea Inaltei instituții de provizorat pe timpul minorității regale. O asemenea formulă nesocotind caracterul strict *electiv* al Regentei noastre în toate ipotezele prevăzute de Constituție, ar fi însemnat să se recunoască unei părți din Consiliul de regentă puteri mai întinse decât are însuși Regele major la numirea Regentei „cu primirea reprezentanții naționale“ (art. 83).

O altă părere diametral opusă, strecurată prin ziare, pretindea, dimpotrivă, că încetarea din viață a unui regent ar atrage după sine

desființarea Regentei însăși ca organ colegial instituit printr'o singură alegere și trebuind să funcționeze, mereu în trei, la exercitarea puterilor regale. Prin urmare, reconstituirea Regentei ar fi implicat alegerea ei din nou în persoana tuturor membrilor. Cu alte cuvinte, o descomplectare *parțială* a Regentei colegiale ar fi impus totdeauna *realegera din nou în întregime* și, deci, posibilitatea de a-i schimba cu totul componența fără a ține seamă de supremul interes al ordinei de continuitate în viața Statului.

Lesne de înțeles partea exagerată și primejdioasă din această a doua formulă în regimul nostru parlamentar reprezentativ care, în practică, se rezumă, până astăzi, la Parlamente capabile să dea o singură majoritate de guvernare: aceea a partidului aflat la putere. Cu o asemenea formulă, Regenta noastră ar fi mereu expusă, la fiecare reconstituire provocată printr'o vacanță, bănușelei de legătură prea intimă cu unul sau altul dintre partide, după jocul întâmplărilor.

Din fericire a triumfat o formulă apropiată de adevăratul spirit al Constituției noastre care prevede, în toate ipotezele, o Regentă *aleasă* (art. 83—84) și totodată conformă cu interesul suprem al continuității și stabilității ordinei de Stat. Printr'un acord perfect între guvern și cei doi membri ai Regentei descomplectate, acord propriu bunului simț politic al popoului nostru în clipele grave, s'a făcut aplicarea art. 81 din Constituție, pentru analogia de situație, trecându-se provizor exercițiul pu-

terilor regale asupra consiliului de miniștri¹⁾ și convocându-se de îndată Parlamentul pentru alegerea unui al treilea regent. Căci din moment ce Regența-i colegială din trei membri și funcționarea valabilă apare condiționată de existența ei în această formă²⁾, de îndată ce a fost descompletată neputința de a exercita puterile regale numai în doui ne pune în situația analoagă de interregn din art. 81 până la recompleteare.

Interregnumul consiliului de miniștri exercitând puterile regale în numele poporului român, prevăzut pentru ipoteza când există un moștenitor gata de a lua succesiunea tronului, se impune cu atât mai firesc la descompletarea unei Regențe colegiale până când se va alege regentul cel nou și va depune jurământul pe Constituție.

A vorbi, în asemenea împrejurări, despre o „lovitură de Stat“, însemnează a face politică de opozant cu orice preț în materii în care, partidele politice, ar trebui să urmărească tocmai stabilizarea nervoasă și îndrumarea liniștită a opiniei publice.

Experiența dureroasă pe care a făcut-o Serbia mică în timpul regenței pentru Alexandru Obrenovici, după moartea unuia dintre regenți, a gen. Costa Protici (1892), și din cauza dezacordului grav dintre ceilalți doi regenți, I. Ristici și gen. Belimarcovici, cu guvernul radicalilor, privitor la completarea consiliului de regență, — este suficientă ca să ne îndreptățască bucuria acordului ce s'a stabilit lesne la noi, în asemenea împrejurare, între cei doi Inalți Regenți și guvernul Maniu.

În tăcerea textului constituțional ca și în lipsa unui statut special pentru funcționarea regenței, ce se putea institui la început, descompletarea provenită prin moartea lui G. Buzdugan a creiat un pre-

¹⁾ Articol care spune: „Dela data morții regelui și până la depunerea jurământului succesorului său la Tron puterile constituționale ale Regelui sunt exercitate, în numele poporului român, de miniștri întruniți în consiliu și sub a lor responsabilitate“.

²⁾ Aceasta rezultă în mod indiscutabil în toate țările cu Regență colegială precum am constatat într'un studiu ce am publicat în revista *Mineva* din Iași la începutul anului trecut: „Exercițiul puterilor regale prin instituții de provizorat: Locotenența și Regența“.

cedent constituțional de valoare hotărâtoare în dreptul nostru pozitiv, dacă, în viitor, ne-ar mai pândi nenorocul unei asemenea împrejurări înainte de majoratul regal.

2. — Textul Constituției e categoric despre dreptul regelui de a numi sau revoca pe miniștri. Nici o limitare formală nu îngrădește acest drept și nici o normă prestabilită de text nu reglementează cum are să-și exercite regele prerogativa care-i aparține fără discuție.

Numai practica și sistemul constituționalismului de origine anglo-saxonă, împrumutat de celelalte popoare și de noi, a fixat norme cutumiare și uzanțe dela care regele nu se abate în exercițiul dreptului de a-și numi miniștri. Adică, se adresează totdeauna unui bărbat de încredere și-l însărcinează cu alcătuirea guvernului, în calitate de președinte al consiliului, — nu după simpatii personale, ci în raport cu încrederea prezumată sau dovedită de care acel bărbat se bucură și din partea țării.

Materie foarte delicată, susceptibilă de multă discuție și de mai multă neînțelegere! Așa se explică pentru ce, la noi, s'au auzit protestări din partea unui președinte de consiliu în funcție că nu va pleca dela putere „fără respectul formelor constituționale“ și că „va opune o rezistență fără precedent“ contra celui care va îndrăzni să nu respecte acele forme constituționale. Toate acestea drept răspuns opoziției și împotriva svonurilor de apropiată răsturnare dela putere. Dl. C. Dissescu, savantul nostru constituționalist, a scris atunci, — iată aproape zecă ani! — un studiu serios, cu infinite nuanțe ironice, despre „dreptul regelui de a schimba guvernul și dizolva Parlamentul“.

În răstimp, de atunci și până astăzi, problema constituțională foarte simplă despre „dreptul regelui de a-și numi miniștri“, a mai dat loc la controverse aproape copilărești dacă le privim în cadrul abecedarului constituționalist.

S'a spus, de pildă:

Dar dacă un prim-ministru nu vrea să demisioneze și, mai ales, dacă nu vrea să contrasemneze decretul regal de numirea noului președinte de consiliu?

N'ar constitui acest fapt un grav impediment al exercițiului atribuțiilor regale?

Și fiindcă o asemenea ipoteză fusese presupusă chiar contra guvernului liberal demisionat, d. Vintilă Brătianu a răspuns la o consfătuire de majorități din Noembrie 1928 dezmințind categoric svonul. Fostul prim-ministru a adăugat chiar preciziunea că aceasta „este singura dată când președintele de consiliu n'are răspundere pentru semnătura ce pune pe decretul regal“.

Intr'adevăr, contrasemnarea ministerială pe toate decretul regale este garanția de răspundere și acoperire a actului respectiv, din partea factorului de Stat cu întreită răspundere politică, penală și civilă, — pe când șeful Statului rămâne mereu iresponsabil de consecințele decretelor. În toate cazurile când aceste decrete privesc chestiuni precis reglementate prin Constituție și legile speciale, iresponsabilitatea regală-i regula, afară de cazul constituirii cabinetului, unde regele procedează cum crede mai bine și răspunde numai înaintea conștiinței proprii, a lui Dumnezeu și netăgăduit a istoriei fără să fie acoperit de contrasemnatarul decretului. În asemenea caz, primul ministru demisionat contrasemnează un decret de numirea noului prim-ministru de care nu are să dea nimănui nici o răspundere, aceasta aparținând în întregime și necondiționat regelui, după cum pentru viitoarele acte propriu zise de guvern răspunderea întreită va aparține membrilor cabinetului cel nou în frunte cu președintele respectiv.

Chestiune constituțională foarte simplă care numai la noi putea da loc la nedumeriri sau controverse.

Legea pentru organizarea ministerelor din 29 Iulie 1929 a tranșat definitiv chestiunea precizând prin art. 1 ceea ce nu rezulta formal din textul constituțional respectiv (art. 88): „decretul de numire al președintelui de consiliu se contrasemnează de președintele de consiliu demisionat sau revocat sau de oricare ministru din cabinetul demisionat; el poate fi, însă, contrasemnat și de noul președinte de consiliu“.

În timpul duratei Regenței la exercițiul supremelor atribuții regale în Statul nostru, o asemenea precizare de caracter constituțional a fost, probabil, socotită necesară după nedumeririle de odinioară...

3. — O altă mare problemă de ordin constituțional cu aspecte externe și importanță internațională, după pacea generală și constituirea Societății Națiunilor, era aceea pe care o pune *ratificarea* tratatelor politice odată încheiate cu Statele streine. Am stăruit asupra ei într'un studiu publicat acum doi ani¹⁾, afirmând că răspunsul la întrebarea „cine are, la noi, dreptul de a declara război și a încheia tratate“ potrivit prevederilor constituționale, echivalează cu un adevărat examen de conștiință națională în fața marilor preocupări de organizare juridică a lumii pe care ultimul război le-a impus tuturor popoarelor civilizate și sincer iubitoare de pace.

Condamnarea diplomației secrete ca și obligația de publicitate a tratatelor au fost măsurile cele mai eficace pentru stingherirea scopurilor agresive, în politica externă a Statelor, ascunse până astăzi grație a-tot-puterniciei executivei în guvernarea multor țări cu regim reprezentativ.

În asemenea împrejurări, tăcerea sau mai exact imprecizia pozițiilor noastre constituționale, vechi și noi, despre încheierea și ratificarea tratatelor²⁾, ar fi putut apărea, în cadrul pacifist internațional, ca o rezervă posibilă de secret diplomatic cu nemărturisite intenții agresive în politica externă. Cititorul strein de texte constituționale, luate, de pildă, în studiu la Institutul internațional de drept public unde vestiții profesori N. Politis și W. Schucking au făcut raport despre „Importanța regulilor de drept constituțional în materie de încheierea și ratificarea tratatelor internaționale“, — ar fi putut, în necunoștința împrejurărilor istorice ale dezvoltării României moderne, să socotească imprecizia noastră constituțională ca un gând de agresivitate mascată la adresa vecinilor. Căci formula imprecisă despre „convențiunile necesare pen-

¹⁾ „Declarația de război și încheierea tratatelor după constituția noastră“ în revista *Minerva*, Iași 1928, anul I, No. 3.

²⁾ Art. 93 devenit 88, ult. aliniat, în Constituția dela 1923 spune: „El (adică regele) încheie cu statele streine convențiunile necesare pentru comerț, navigație și alte asemenea; însă pentru ca aceste acte să aibă autoritate îndatoritoare trebuie mai întâi să fie supuse puterii legiuitoare și aprobate de ea“.

tru comerț, navigație și *alte asemenea*“ din Constituția dela 1866 nu era altceva decât evitarea greutății de a vorbi clar și despre tratatele *politice* (de alianță sau de pace), după cum nu se spunea nimic despre declarația de război (cine avea dreptul s'o facă?), fiindcă noi ne găseam în dependență politică față de Turcia, pe urma subordonării din trecut a principatelor.

După câștigarea independenței prin războiul dela 1877—78 și congresul dela Berlin, textul constituțional cel vechiu, imprecis, a rămas neschimbat, dar nevoile vieții de Stat au creat norme constituționale *nescrise* pentru declarația de război și ratificarea tratatelor politice. În toate aceste cazuri, puterea executivă prin șeful ei, care este șeful Statului: regele, a declarat război și a încheiat și ratificat tratatele *politice* pe când încheierea convențiilor „de comerț, navigație și alte asemenea“ de către puterea executivă *avea nevoie* de ratificarea solemnă a puterii legiuitoare, potrivit prevederilor din art. 88 Const.

Am mers așa pe drumul constituțional cel vechiu și după pacea generală, încheind și ratificând, de pildă, tratatele alcătuitoare ale Miceii Înțelegeri cu Iugoslavia și Cehoslovacia, tratate politice, numai prin oficiul puterii executive, până la începutul anului 1929 când ratificarea pactului multilateral de renunțare la război (așa zisul pact Briand-Kellog) s'a făcut în mod solemn prin votul Parlamentului nostru (Camera la 30 Ianuarie și Senatul la 1 Februarie) după ce, în prealabil, guvernul aderase la pact în numele României, — încă dela 4 Septembrie 1928, adică la câteva zile mai târziu de semnarea lui colectivă la Paris.

Au urmat, la scurt timp după aceasta, tot în decursul anului 1929, ratificarea pactului de neagresiune dela Moscova încheiat pe baza pactului Briand-Kellog, precum și a tratatului de conciliație și arbitraj cu Grecia, tot prin oficiul Corpurilor legiuitoare, în loc să se acorde, ca odinioară, ratificarea de puterea executivă.

Deci în cursul anului trecut, guvernul a introdus o nouă normă constituțională pentru ratificarea tratatelor *politice*, generalizând obligativitatea confirmării de către Parlament pentru convențiile „de

comerț, navigație și alte asemenea“ prescrisă de art. 88 Const. la *toate tratatele* fără nici o deosebire, fie ele *politice* sau *economice*.

4. — În sfârșit, în materie bugetară și de cheltuieli publice, împrejurările grele în care a trebuit să facem stabilizarea monetară și împrumutul extern, ne-au impus o rânduială quasi-constituțională prin țăriia ei rezultată dintr'un angajament contractual luat de Statul român față de creditorii streini.

Anume, prin convenția încheiată de Stat cu Banca Națională (Anexa A.) se stabilește, potrivit programului pentru stabilizare monetară și dezvoltare economică admis de creditorii streini, că la alcătuirea și votarea bugetului:

1. *Deputații nu vor avea dreptul să propună nici credite noi, nici mărirea creditelor propuse de guvern*, — aceasta conform practicei urmată de Parlamentul britanic.

2. Când vor fi necesare credite suplimentare, în cursul exercițiului, ministrul de finanțe va cere Parlamentului să creeze venituri suficiente spre a le face față.

3. *Nu se va putea dispune de excedentele bugetare înainte de încheierea exercițiului*.

Aceleași prevederi restrictive sunt repetate și în legea cea nouă a contabilității publice și controlului bugetar.

În tăcerea sau laconismul de până acum al textelor noastre constituționale referitoare la budget și cheltuieli publice, practica noastră parlamentară ca și cea guvernamentală introduseseră modalități de risipă și generozitate pe seama tezaurului public. Nu odată s'a întâmplat ca la Cameră, tocmai reprezentanții națiunii, care plătește totul, să urmărească sporuri de cheltuieli fără grija mijloacelor de acoperire, după cum diferitele guverne, în special de după război, s'au grăbit să distribuie excedente bugetare fictive, înainte de încheierea exercițiului financiar, pentru ca după închiderea exercițiului să se constate că, în loc de excedent, anul bugetar avusese deficit.

Controlul bugetar al Parlamentului asupra Coroanei a fost, la început, prima formulă de regim reprezentativ în monarhia constituțională engleză, din care s'au dezvoltat, apoi, toate celelalte. Națiunea care plătea, în trecut, după cum plătește și astăzi, a înțeles să controleze cheltuielile reclamate de

Munca și tehnica în artă

Coroană pentru nevoile Statului, prin oficiul reprezentanților ei din Camera Comunelor. În mod firesc, practica Parlamentului britanic, credincioasă originii controlului bugetar, nu s'a depărtat dela datoria de a economisi banul public și a cruța puterile contributive ale națiunii printr'un sever examen al sumelor cerute de Coroană și numai de ea. Astfel contribuabilul englez a căpătat garanția serioasă că nu i-se vor cere contribuții mai mari decât nevoile adevărate verificate de parlamentari, la fiecare cerere a Coroanei.

În țările care au inițiat numai formele reprezentative engleze fără înțelegerea spiritului lor, contribuabilul n'a mai avut această garanție, pentru că parlamentarul, fiind politician și om de partid, de câte ori a venit la putere a înțeles să ceară spor de cheltueli și umflarea bugetului, pentru satisfacerea intereselor lui electorale sau personale, fără să se îngrijească dacă țara mai poate suporta sarcini noi.

Nu mai poate fi îndoială că ne ajunge generozitatea reprezentanților puterii executive cu banul public. Reprezentanții națiunii să aibă pudoarea de a renunța, cel puțin de formă, la sporirea cheltuelilor tocmai în momentul când au sarcina să le controleze și să le reducă: adică la votarea bugetului!

Inseilarea aceasta constituțională din anul 1929 ne readuce, sub presiunea unor împrejurări foarte grele, la respectul regulilor elementare de parlamentarism britanic cum și a uzanțelor de bună cuviință față de banul public.

Pentru tânăra democrație națională fiind atâtea eforturi de făcut, ca să-i insuflăm înțelegerea și respectul formelor de guvernământ reprezentativ,—rânduiala constituțională rezultată din prilejul reformei monetare ne apare ca o împrejurare fericită spre a pune capăt unei rătăcirii dela adevăratele norme în materie de buget și finanțe publice.

Vremurile grele de strămtorare financiară au să ne învețe, în sfârșit, ceea ce n'am știut sau n'am putut învăța la timp din cuviința parlamentarismului britanic...

N. Dașcovič

Prin muncă se înțelegea, în trecut întotdeauna, iar astăzi în vorbirea curentă, munca fizică. Această muncă nu s'a executat tot timpul în același fel, iar modul cum se execută astăzi, față de felul cum s'a executat în epoca primitivă a omenirii, ne arată mai lămurit drumul și progresul făcut de civilizație.

Celebrul filosof Ernst Mach ne prezintă drept înspăimântător și desolant modul cum omul primitiv își execută munca. Această caracterizare nu trebuie să ni-se pară de loc exagerată, dacă ne gândim ce muncă formidabilă a trebuit să se desfășoare în scena de pe cunoscutul relief asirian din Kujundschiik, unde se reprezintă transportul unei monumentale statui, împinse de mulțimea nenumărată a sclavilor pe bucăți late de lemn, și nu tăvălugindu-o; sau la scena similară de pe relieful mausoleului din Bersheh, care reprezintă transportul unei vechi și colsale statui egiptene de faraon, trasă cu funii și împinsă de sclavi, pe pământul gol.

Știința fiziologică modernă, ocupându-se cu problema executării muncii și a oboselei fizice, ne dă o foarte interesantă serie de comparații, cum una și aceeași muncă — transportul unei greutăți dintr'un loc în altul spre exemplu — se poate executa în cele mai diferite feluri. Lăsând la o parte metodele cele mai primitive de execuție, s'a luat pentru experiență un cilindru de tăvălugit, asemănător uleiului, cu care se tăvălugesc cărările într'o grădină, și s'au încercat vreo șasesprezece feluri de execuții, variind acestea între capacitate de prestațiune dela 40—85 kgr.; cu alte cuvinte, dintre doi muncitori din zilele noastre, în raport cu aptitudinile și inteligența fiecăruia, unul va putea executa aceeași muncă cu mai puțin de jumătate atâtea energie, decât celalalt.

Ermanski, dela care avem și exemplul de mai sus, a făcut constatări interesante și ne-a demonstrat, că săvârșind o muncă neobișnuită sau puțin cunoscută, se cheltuiesc zadarnic energii de necrezut, pe lângă o inutilă încordare a creierului și a nervilor. Așa de exemplu biciclistul începător obosește foarte repede apăsând pedala și prințând încheștat mânerul; asemenea dactilografii începători obosește la fel lovind înțepenit și neîndemănat literale. Aceeași muncă, după oarecari exerciții, se poate executa cu cea mai

mare ușurință. Ceea ce putem constata în evoluția muncii unui singur om, dela primele lui încercări până la desăvârșirea de astăzi, se poate aplica în tocmai și la istoria evoluției omenirii în general, dela prestarea primitivă a muncii, până la îndeplinirea destoinică și rațional-technică de astăzi.

Istoricii civilizației și a tehnicii ne înșiră nenumărate rezultate ale muncii tehnice, vrednice de toată admirația, cari totuși impresionează, de obicei, numai prin mulțimea enormă a oamenilor ce le execută, ca de exemplu cunoscutele „șapte minuni ale lumii“. Enormul basin de apă din India, vestita columnă de fier din Delhi (așa numita columnă Kutub, 900 în. de Chr.), care este o enigmă chiar și pentru tehnica de astăzi de felul cum a putut fi executată fără sudare, dintr'o singură bucată; tunele cari și în vremile antice începeau a fi tăiate simultan din direcții opuse și cu toate acestea nu se abăteau la locul de întâlnire decât cu o distanță de un metru, — ceea ce în comparație cu mijloacele și experiențele rudimentare de atunci, ne stă de sigur cea mai mare admirație; toate aceste lucruri nu sunt pentru a ne arăta, că muncitorii le-ar fi putut executa, cu inteligența și pregătirea tehnică necesară, mult mai ușor, mai sigur și mai bine, ci reprezintă pur și simplu *numai defilări de mulțime, semne de sclavaș și superioritatea inexorabilă a puterii. Cu alte cuvinte, astfel de munci puteau fi săvârșite numai pe lângă o cheltuie aproape fantastică de forțe și a unor armate întregi de sclavi.* — Intr'adevăr „milioane trebuiau să lucreze pentru unul“, sau mai bine zis pentru o nebunie, ca să se poată executa munca. Astăzi nu mai putem vedea nici o deosebire între nebunia ridicării unei piramide și nebunia lui Xerxes de a biciui marea.

De sigur, că și în vremurile înfăptuirii acestor „minuni ale lumii“ au existat unelte, ca pârghii, macarale etc.; fără de acestea asemenea lucrări nici nu s'ar fi putut executa. Și îndrăznim să afirmăm cu hotărâre, că intervalul, dela săvârșirea muncii fără unelte până la epoca întrebunțării uneltelor, nu este cu nimic mai scurt, ca de atunci până la tehnica mașinilor de astăzi. A fost nevoie de evoluția lentă a secolelor, de cunoaș-

terea și întrebuințarea aptitudinilor practice, a posibilităților de recunoaștere și aplicare, până când omul a descoperit rostul de astăzi al uneltor. Deabia la o asemenea dezvoltare a putut omenirea să înțeleagă, că aceste unelte sunt minunate mijloace de întregire ale bratelor, de majorare a forței de muncă și a capacității de prestațiune. Așa atunci a observat omul, că ciocanul întărește și mărește forța omului, clestăse întărește forța de prindere a degetelor și a unghiilor, scara înseamnă prelungirea picioarelor și a bratelor, iar macaraua și nărgbia mărește considerabil forța de muncă și permite o mai rațională utilizare a aptitudinilor fizice.

Metodele și felul de executare a muncii în timpurile preistorice au fost cât se poate de primitive. Dacă cercetăm cauzele, le vom găsi în primul rând în faptul, că *nevoia* nu creștea încă în om aptitudinile de o execuție mai înaltă, iar pe de altă parte *absenta totală a ori-cărei colectivități a făcut imposibilă* năstrărea, întrebuințarea sau dezvoltarea experiențelor câștigate. *Deși această colectivitate a evului vechiu n'a fost voită, spontană și naturală, și din punct de vedere social însemna un vădit regres*, totuși a putut contribui într-o măsură destul de mare la cunoașterea dezvoltării tehnice.

Și din omul preistoric a țâsnit o exprimare artistică și zugrăvire a lucrurilor văzute sau întâmplate în jurul lui. Desene scobite cu pietre în stânci arată, ici colo, pe omul primitiv la vânatoare, sau pe acesta lucrându-și cele de lipsă din fiara răpusă. Reprezentarea muncii însă se manifestă deabia în evul vechiu într-atâta, încât să putem vorbi de artă în înțelesul de azi al cuvântului, și din aceste reprezentări putem face deducții nu numai asupra tehnicii săvârșirii muncii, ci chiar asupra unei trepte mai înalte a tehnicii, de care a fost nevoie imperioasă pentru aceste realizări artistice.

La realizările artistice rămase din evul vechiu putem deosebi, după rostul lor inițial și după nevoile sociale, patru grupe, cu totul deosebite unele de altele.

Primul grup: îl formează colosurile de construcții și sculpturi asiriene și babiloniene, precum și cele „șapte minuni ale lumii” amintite în introducerea noastră. Pe inelul regelui Sargon stă următoarea frază îndrăzneată: „Eu sunt marele rege, Sargon”, și toate creațiunile lui exprimă: puterea,

forța, supremația, invincibilitatea, pentru intimidarea dușmanilor și asigurarea dominării lor, precum și pentru asigurarea vieții eroice, dincolo de mormânt. Monumentele de mărimi supra omenești, simbolizau în todeauna zeitatea, și se aplică simbolul zeității pretutindeni. — asirienii la reprezentarea zeului Marduk, faraonii la reprezentarea figurei lor proprii.

Creațiunile rămase din aceste timpuri și concepții renrezintă deci, fără deosebire, *dimensiuni colosale și cu această robotjrea marilor multimi, a milioanei pentru unul*. Munca era primitivă, chiar subanimalică, și dacă, spre exemplu, pentru transportarea unui monument, sau pentru ducerea pietrelor necesare unei piramide, nu s'au utilizat mai multe brate, câte de fant s'au utilizat, aceasta a fost numai fiindcă nu le-a stat în putință să plaseze la acel obiect sau la acea lucrare, mai multe brate, mai mulți sclavi. Probabil, că s'a observat încă în prima perioadă a muncii colective, că o condiție esențială a săvârșirii muncii este armonizarea bratelor nenumărate într'un ritm potrivit. Altfel ar fi de necrezut, ca meșterii să fi putut introduce din senin acest ritm în creațiunile lor artistice. Aceasta o dovedeste, în afară de cele șapte reliefuri amintite, și „Culesul de struguri” de pe potirul de aproape 5000 ani din Creta, precum și cântecele primitive de muncă din opera „Arbeit und Rhythmus” a lui C. Bücher.

În grupa a doua putem înșira, în special, monumentele egiptene provenite din ritual religios și din cultul strămoșilor și al morților. Cu 2—3000 de ani înainte de Christos se înmormântau alături de faraonii egipteni, întreaga lor armată de sclavi, pentru a-le servi și dincolo de mormânt. Acest rit a fost ameliorat mai târziu în așa fel, că se ciopleau servitorii, paharnicii, scribii etc. etc. din piatră și lemn, pentru a îndeplini astfel diferitele obiceiuri ale înmormântării.

Fiindcă în Egipt îmbrăcăminte era mijlocul de distincțiune a nobilimei, și sclavii nu puteau fi reprezentați decât goi, caracteristica acestor opere păstrate până în zilele noastre, este goliciunea, și nu sunt supraomenești, precum sunt statuetele atotputernicilor stăpânitori și comandanților de oștri, ci sunt sau de mărime naturală sau de mărimi infime, potrivite cu rostul lor simbolic.

Grupei a treia îi aparține concep-

ția vechiului testament: „Cu sudoarea feței tale îți vei câștiga pâinea de toate zilele”, care a avut și asupra gândirei epocii noastre cele mai îndelungate repercusiuni. Deci potrivit acestei concepții, *munca însemna înjosire, pedeapsă: supunerea se considera pedeapsă dată de Dumnezeu, având ca urmare scăderea: deci munca este înjosire, viață fără bucurii*. Această credință, de desconsiderare și înjosire a muncii a stăpânit până târziu concepția nenorocilor și dacă, ici colo, la reprezentarea vre-unui subiect cu caracter biblic, întâlnim totuși reprezentată munca, vedem înprimându-se pretutindeni caracterul desconsiderării și înjosirii.

Grupei a patra se caracterizează prin elenism. În această epocă se reprezintă tot ce oferea viața, dacă exprima frumosul și putea fi armonizat cu concepția despre frumos. Reprezentarea zeilor într'un amestec cu oamenii, cu slăbiciunile, cu pasiunile și cu manifestarea unei iostnică a vieții lor sentimentale, a fost împrumutată în arta lor, din mit. În special arta profană, reprezentată pe vase, le-a dat nenumărate prilejuri, să exteriorizeze viața și pe obiecte în aparență de mai puțină importanță, zugrăvindu-se astfel pe vase, în afară de renumitele fapte ale lui Hercule și meșterugari de toate zilele.

Miniaturistii au fost apoi primii, cari, după întărirea creștinismului în Europa și înainte de Renastere, au căutat să reprezinte pe om și uneori chiar pe *omul muncitor*. S'au găsit astfel față în față, adesea, concepția biblică și cea elenică, dar fiindcă renașterea s'a plămădit în realitate din contopirea și întărirea celor două concepții, vom regăsi, în scenele ce reprezintă munca, elementele amândurora. În privința aceasta cel mai caracteristic tablou este „Culesul viilor lui Noe”, datorit pictorului florentin Benozzo Gozzoli din secolul al XIV și „Zidirea turnului Babilonului” al lui Breughel, precum și scenele miniaturistilor, — predispuși la exteriorizarea muncii în linii picturale — cari au vecinicit cele patru anotimpuri cu toate bucuriile și decepțiunile, grijile și nenorocirile lor. Intre acestea, cea mai perfectă pare a fi seria miniaturistică „Tres riches heures” a prințului Du Berry, făcută la 1500 din încredințarea fratelui mai mic al lui Carol al V-lea și motivele artistice, des repetate, ale învchitelor tablouri astrologice, cu scenele lor ce simbolizează munca,

Munca, și de acum înainte și tablourile cu subiecte industriale, câștigă, cu începutul veacului al XVI-lea, teren din ce în ce mai larg. Descoperirea tipografiei a plecat, după cum se știe, dela tehnica gravurilor în lemn, cari au adus cu sine și ilustrațiile din cărți reproduse până atunci numai pe foi volante. Deodată cu acestea se răspândește și tehnica gravurilor în oțel și bronz, iar pentru începutul veacului al XVI-lea apar și aquafortele, a căror cel mai renumit meșter a fost *Dürer*. Gravurile în lemn și bronz au fost în timpurile acelea și câteva veacuri mai târziu, nu numai proceduri artistice, ci și singurul mijloc de multiplicare, chemat să înlocuiască tehnica reproducțiilor. Sunt arhicunoscute însemnările din ziarul lui *Dürer*, prin cari se arată cum a reușit acesta, sau de cele mai multe ori soția lui, să vândă chiar și pe piață pe „Sf. Ieronim“, pe „Adam și Eva“, „Vremelnicia“, „Mica pasiune“ etc. fără ca prin aceasta renumele lui *Dürer* să fi scăzut. El și meșterii grupați în jurul lui — cunoscuți sub numele de „*Kleinmeistern vom Nürnberg*“; meșterul *J. B. Beham*, *Baldung Grien* și mai ales elvețianul *Jost Aman*, au reprodus pe muncitor și în special pe muncitorul industrial. Meșterii au prins cu pasiune — pentru instruirea și inițierea publicului — mișcările diferitelor faze ale muncii și cum în această epocă se desfășoară și activitatea tehnică și artistică a marelui geniu al Renașterii, *Leonardo da Vinci*, — care al asternut pe hârtie cele mai îndrăznețe planuri cu privire la arta militară, construcția cetăților, canalizări de ape, trefilarea sârmei, unelte de prelucrat lemnul, macarale, instrumente și aeroplane, — nu ne poate surprinde faptul, că și în statele nordice s'a dezvoltat, încetul cu încetul, pe lângă simțul embrionar al tehnicii și o prețuire mai mare a industriei și în special al mândriei profesionale, rezultată din exclusivismul breslelor, mândrie care era satisfăcută prin îmbrățișarea muncii în literatură și artă. Artiștii se considerau și ei ca aparținând unei bresle (cuvântul „meșter“ derivă tot de aici), era deci naturală și o apropiere a claselor sociale.

Astfel s'a născut acea serie de 104 tablouri ale lui *Jost Aman*, făcută pentru inițierea publicului și însoțită de versurile lui *Hans Sachs*. Încă dela prima răspândire a gravurilor în lemn, figurile rezervate pentru fiecare lună din „*Teutsche Kalender*“ erau

însoțite cu câte un vers. Astfel sub figura „Sămănătorului“ s'au gravat următoarele versuri:

„In Gottes Namen, Amen,
„Säe ich meinen Saamen,
„Ich bitte Dich herz sant Galle
„Dass er mit nützlich falle“.

Părea cu atât mai important faptul, ca o serie pe care autorul însuși o numia, „*Eyegetliche Beschreibung aller Stände auff Erden*“ — și despre care notă, că e „*Sehr nutzbarlich und lustig zu lesen und mit kunstreichen Figuren, deren gleichen zuvor niemals gesehen*“ — să fie prevăzută și cu un text explicativ. *Hans Sachs* însoțete tabloul breslei pantofarilor cu următoarele versuri:

„Hrey n wer Stiffel und Schuh bedarff
„Die kan ich machen gut und schraff
„Büchsn *Ambrosthalffter* on *Wahrtseck*
„Feuror *Eymer* und *Beustruhen* Duch
„Gewachtelt *Reitstiffel* *Kuriss* Schuh
„Pantoffel gefüttert mit *Thuch*
„Wasserstiffel und Schuh auseeschnitt
„Frauwenschuh nach *Höflichen* sittn“.

Că asemenea serii de tablouri erau pe atunci la modă, dovedesc nu numai seria „Pasiunilor“ lui *Dürer* și „Totentanz“-ul lui *Holbein*, ci și seriile de tablouri istorice și narrative ale aproape tuturor artiștilor contemporani. Seriele lui *Jost Aman* se înalță — prin stilul clar și adecuat tehnicii gravurilor în lemn, și prin armonizarea cu obiceiurile breslelor și caracteristicele branselor. — mult deasupra lucrărilor contemporane de acest fel. Fără îndoială, că seriile lui *Aman* au avut un succes foarte mare și au găsit o multime de imitatori. Astfel sunt cunoscute seria lui *E. Porzelius*, intitulată „*Curioser Spiegel*“, seria gravurilor în lemn ale lui *Albrecht Schmidt*, meșter din *Augsburg*, apoi gravurile în oțel ale lui *Christof Weigel* din *Regensburg* numite „*Abbildung der gemeinnützlichen Hauptstände*“ și seria gravurilor în bronz a lui *Jan Joris van Vliet*, elevul lui *Rembrandt*. La nivelul lui *Aman* însă nu s'a ridicat din aceștia nici unul, până la apariția gravurilor din 1698 ale fraților *Jan și Caspar van Luyken*, ale căror versuri le-a scris părintele *Negerle*, sau pe numele lui clerical *Abraham a Sancta Clara*, orator cunoscut din „*Moartea lui Wallenstein*“ a lui *Schiller*. În urma calității lui de preot, fiecare text explicativ răsună ca o predică morală, — așa de exemplu:

Der Pflasterer:

„Ertraget Christi Reichs-Genossen
„Wie ein geplagtes Pflasterstein,
„Des Feindes Tretten, Schlagen,
[Stossen,
„Der Stand wird bald verändert sein,
„Und dort ein Himmels Kleinod
[werden,
„Was hie verachtet liegt auf Erden“.

Artele grafice, tehnica gravurilor și aquafortelor, par a fi fost mai potrivite pentru reprezentarea muncii, decât pictura și sculptura. Cea din urmă încă nu reușise a se elibera de sub prezumția monumentalismului și a decorativului bisericesc, îndepărtându-se tot mai mult de realismul vieții, iar infumurarea spre tot ce e „eroic“ și „istoric“ adusă de curentul barocului a îndepărtat-o și mai mult de sfera muncii.

Situația picturii nu se deosebia în esență de cea a sculpturii. Rolul preponderant al bisericii îngreuna peste măsură alegerea liberă a temelor și nici nu ne-am putut aștepta la teme profane, reprezentând muncitori și cu atât mai puțin munca, într'o epocă în care nu se știa nimic despre colectivitate și nici nu se nomenea despre concepții sociale. Tot în acest timp își aruncă în flăcările rugului — sub influința cuvântărilor înflăcărate ale lui *Savonarola* — și *Lorenzo di Credi* tablourile sale cu subiecte profane, iar reprezentanții cei mai distinși ai artei flamande: *Jan van Eyck*, *Memlina*, *Roger van der Weyden* și *van der Goes* se refugiază la tipul pictural „Adam și Eva“, ca să-și poată exterioriza măcar o singură dată simțul și priceperea artistică.

Cu astfel de concepții nu se putea naște tabloul profan și dacă *Velasquez* cu „*Teșătorii*“, *Pinturicchio*, cu „*Penelope*“, sau *Giulio Romano*, *Palma Vecchio*, *Luini* și *Tintoretto* au răătăcit totuși în astfel de teme, singurul lor subiect a fost *Vulcan-Hephais-tos* din legendele greco-romane.

Numai arta de mai târziu a Țărilor de Jos s'a apropiat de cei „săraci“, și *Teniers*, *Wouwermann*, *Brower* și mai ales pictorul numit după preocupările sale *Bauern-Breughel*, se amestecă în viața de toate zilele și mai ales în cea de sărbătoare a țaranului. Viața de cărciumă a găsit însă la ei mai multă înțelegere decât atelierul, astfel că ei au reprezentat pe țaran și sărac „wie er liebt un lebt“ nu „wie er arbeitet“.

Cu mult mai mult s'au apropiat însă de muncitorii grafici contemporani! Dacă pictorii erau socotiți într'o

oarecare măsură ca meseriași, graficii erau deadreptul „breslași”. Din punct de vedere sufleteș și social stăteau destul de aproape de ceilalți meseriași, a căror viață, muncă și gânduri le puteau înțelege mai bine ca alți tovarăși, cari se sprijineau pe dărnicia vreunui mecenat bogat, pe când ei, graficii, erau nevoiți a-și valorifica produsul muncii lor printre simplii cetățeni.

Graficii au avut pe lângă aceasta și o misiune mai înaltă, un fel de misiune culturală, căci ei au împrăștiat civilizația, cultura și știința, sau au ajutat la răspândirea lor, într'un timp când încă nu era cunoscută arta de multiplicare a figurilor, tablourilor și desenurilor.

În 1540 a apărut „Pirotehnica” lui *Biringucci*, iar în 1556 „manualul” lui *Agricola* despre minerit, construcții de mașini și chimie, a căror bogăție de ilustrații și valoare istorico-culturală e cu atât mai potentată, cu cât au fost scoase zilele acestea ambele într'o nouă și bogată ediție.

Figurile cărților pomenite ne arată pe lucrători, cercetători, salahori. Ia muncă și prin aceasta au nu numai valoare de document cultural, ci, până la un oarecare grad, sunt chiar un suport al artei.

Cu toate că se pierd și ei de multe ori în labirintul ignoranței și al superstiției (*Teophilus*, în jurul anului 1100, deși e cunoscut ca practicant eminent și teoretician deplin, susține totuși, că fierul poate fi oțelit în urina berbecilor sau a tinerilor cu părul roșu, că aurul spaniol poate fi fabricat din aramă, din vampir măcinat, din sânge omenesc și oțet, etc. (vezi *F. M. Feldhaus: Die Technik der Verzeit*), au fost totuși unicul sprijin a multor generații în contra pericolelor ce le prezentau barierele breslei și unilateralitatea educației profesionale. Când au început apoi să se destrame și breslele, atunci a pășit din rândurile descompletate ale branșei un artist revoluționar, care a desvelit în fața opiniei publice nu numai apucături, obiceiuri, unelte, ci și secrete până atunci ascunse, cum vedem aceasta de exemplu în opera lui *Goussier* din 1750, în care se tratează cu multe amănunte și cu mare pricepere despre industria metalurgică.

Muncitori adevărați cu toate acestea nu vom găsi nici aici. Imbrăcămintea le este de paradă și tot de paradă și prezentarea lor. Lupta reprezentată, de pildă, este o luptă purtată cu mănuși, — dacă e vorba de muncitor, nu

e proletar, ci e arătat ca făcând totul din plăcere, în haine de sărbătoare și într'o ipostază de burghez apatic, serios și infumurat. N'au reprezentat pe muncitor, ci în cel mai acceptabil caz numai munca, sau chiar numai meșteșugul.

Carentele artistice ce s'au succedat n'au schimbat prea mult situația. Barocul n'a fost deloc potrivit unei observări obiective, ci a excelat numai printr'o îngrămădire a motivelor artistice cunoscute și printr'o înțepenire nemotivată și exagerată a puterii de expresie, iar apropierea către ideologia burgheză a fost ca inexistentă și nesinceră.

Artiștii rococoului: *Watteau*, *Lancret*, *Fragonard* fuseseră artiști de seamă și dacă a existat o emulație nobilă între ei, în artă n'au cunoscut decât o singură lume, încântătoare, fără gânduri, iubitoare de joc, scăldată în razele frumuseții, pe care nici n'o pot turbura vederi străni, oboseala, mizeria, sudoarea feței sau boala.

Clasicismul, cu imitarea, motivele de împrumut, și deplasata răceală apatică, n'a reușit să producă nici măcar prin cel mai mare reprezentant al său, *Jaques Louis David*, o creație de spontaneitate omenească. Pe deoparte a deschis drumul lui *Gericault*, *Raffet*, *Gros* etc. spre adorarea lui *Napoleon*, iar pe de altă parte lui *Wiertz* spre o ură neîmpăcată. În urma sterilității n'a reușit să-și valorifice puterile abia scăpate din mreșile artei eclesiastice și simbolistice nici măcar în serviciul clasei burgheze și cu atât mai puțin în serviciul muncii și al clasei muncitoare. Acum se puteau entuziasma mai mult, decât să-și vadă de muncă, să declame despre libertate, decât să trăiască în ea și cu ea. Idealurile lor au fost: istoria, pompa, puterea, parada și acestea n'au putut străbate nici în artă, fără pozare, emfază și demagogie.

Marea revoluție franceză n'a creat tipul omului muncitor și idealul muncii, ci a fost numai lupta și victoria partidelor și a oamenilor cu prea exagerat colorit politic și prea puțin proletari; și nici în deceniile viitoare nu s'a prea schimbat acest lucru.

Daumier a descoperit mai întâi pe burghez (într'o ipostază de bogătaș ridicol), *Millet* pe țaran și *Courbet* pe muncitor.

Spusele lui *Max Liebermann*, că „*impresionismul nu e un curent artistic, ci o părere a oamenilor*” se po-

trivea și cu întreg felul de manifestare al lui *Millet*. Acest pictor mare și extraordinar de popular încă nu e pretuit nici acum după meritele sale. Într'o epocă, care ținea mai mult la compozițiile istorice, la „reprezentarea statică, sau la pozare, el s'a retras în singurătatea rustică dela *Barbison* și a pictat pe țaranul „fără aparente de salon”, natural, naiv și lângă glia ogorului. I-a pictat oboșiți și plecați de spate la seceriș, treerând grăul, păscând porcii, rostindu-și rugăciunea la sunetul clopotului de vecernie; pe femei a prins-o alăptându-și copilășul, cărând vreascuri, păscând oile, spălându-și rufe, — fără nici o veleitate de sentimentalism, ci numai din simpla admirație și înțelegere — întrecând prin aceasta concepțiile și credințele epocii sale.

Millet a văzut natura, și *Courbet*, pe urmele și pe terenul fecundat de acesta, a creat naturalismul, *naturalismul formei*, fără perdele și abandonând cu totul romantismul și sentimentalismul. Dacă până acum erau figuri tipice, odihnindu-se, tolănindu-se pe spate sau în general statice, de acum înainte le vom vedea lucrând, mișcându-se și executând munca sub ochii noștri cu acel „naturalism” neîfortat, care nu înfrumusețează, fi-reste, nici nu stoarce efecte de poseur, dar ține seamă de efectele soarelui, a luminii și a umbrei. Cât e de original curentul preconizat de *Courbet* se poate vedea și din subiectele sale: „Sfărământorii de piatră”, „Plivitorii de grâu”, etc. E atât de naturală săvârșirea muncii în aceste tablouri, și devin atât de superflue legile crezute neînlăturabile în pictură. Încest lucrătorii stau cu spatele sau în profil spre privitor, căci ceea ce interesează acum nu mai e muncitorul, nici fata, ci munca însăși, mișcarea naturii, raportul lucrătorului față de munca sa și de cei cari îl înconjoară, și interesează ceva ce nu s'a simțit — căci nu i s'a înțeles frumusețea — până acum: poezia muncii.

Jules Breton și *Bastien Lepage* urmează curentul lui *Courbet*, până ce impresionismul va da o nouă direcție în artă.

Interesant e, că *Grigorescu*, care a fost unul din cei mai apreciați reprezentanți ai școlii dela *Barbison* și care fusese „tovarăș de suferințe” cu *Millet* și *Rousseau* la *Barbison* și *Fontainebleau*, aducând din țara sa natală iubirea față de țărani și fiind prietenul și admiratorul lor nedespărțit, a trecut aproape fără tranziție

peste naturalismul lui Courbet, la impresionism, militând, cu admirabilul său tablou din 1880 „In grădină”, cu „Capetele de vacă”, „Cu oile” din 1891 și cu „Nunta țărănească” din 1896 pentru impresionism, într-un timp când în Europa nu se arătau decât zorile acestui curent.

Courbet a găsit și intrevăzut naturalismul *formeii*, iar Manet al *culoarei*, naturalismul culorilor împrăștiate cu atât belșug de natură și soare asupra obiectelor. A picta în „plain air” devenise o lozincă, se isprăvise cu „întunecimea atelierelor” și idealul suprem era de a vedea, după o intuiție clară a mișcărilor, culorile, *culorile veșnic schimbătoare și mereu vibrânde. S'a descoperit aerul și soarele cu farmecele sale de descompunere și dispersiune a culorilor și cu mistică transformare a formelor și priveliștilor.*

Impresionismul dezvoltat din naturalismul *formeii* și „plain-air”-ismul *culoarei*, au trecut, ținând seama de schimbările repezi ale mișcărilor și ale luminii, la motive cu totul nouă: *la efectele spontane ale culorilor și la mișcările rapide.* Acestea din urmă au putut fi veșnicite numai sub unghiul de vedere individual și astfel s'au născut *operele subiective, spontane și rezumative.* Aceste trei caracteristice înalță operile de azi deasupra celor de ieri, iar aceasta e și explicația, de ce acest curent artistic a preferat *atât de mult strada, dansul, sportul, și, mai ales, munca,* cari ofereau mii și mii de variații în contemplare, înțelegere și adaptare. „Tâmplarii” lui Caillebotte, „Podul dela Argenteuil” și „Vâslașii” lui Monet, pictați în nenumărate variante, „Travailleurs de la mer” ai lui Manet, „Strungarii” lui Rafaelli, „La forge à Marly-le-Roi” a lui Sisley, „Pescarii” lui Israels, „Fabricanții de conserve” și „Impletitorii” lui Liebermann sunt toate produsele noului curent și nouei concepții artistice. Devierea ce se observă dela Courbet încoace față de trecut s'a născut, în afară de noutatea *formeii* și a *culoarei*, și din concepția, că începe a fi reprezentată *munca, nu muncitorul,* că lumea s'a schimbat mult de atunci și că demagogia cu emfaticile ei definiții asupra nobleței și sfinteniei *muncii* a dispărut, pășind în locul ei o democrație nouă, firească, mai sinceră și mai puțin ipocrită. *Munca a intrat în artă și a devenit, prin pasiunea și snobismul claselor privilegiate, mijlo-*

cul de educație, formare și distracție a mulțimilor.

Cu aceasta s'au isprăvit și învechit acele curente, cari mai cercau să fie reimprespătate prin greutatea personalității vre-unui artist genial. Tablourile engleze praerafaeliene, lipsite de viață și realitate și prea idealist stilizate sunt privite azi mai mult ca extravagante, și din marea pânză a lui Ford Madox Brown: „Munca”, apăsătoare din „Masa de tâmplar” a casei lui Isus sau „Călugărița săpând groapa” ale lui John Everett Millais nici nu se întrezărește încă năvala impresionismului și nici răspândirea tehnicii, transformatoare a omenirii.

În Germania Adolf Menzel e acela, care ajută, fără să-și dea seama, cu aceleași mijloace ca și Courbet, dezvoltarea impresionismului și deși 1—2 decenii mai târziu decât Courbet, însă cu o influență nu mai puțin egală, introduce în arta de azi mulțimile — aceste elemente ale statuelor închinete *muncii* în antichitate și tehnica. Dintre contemporani mai ales *Munkacsy și Leibl* străbat, sub influența directă a școlii franceze, aceleași drumuri.

Dar dacă privim celebrul „Laminor” al lui Menzel, muncitorii de o naturaleță fidelă și exactă — ce pot rivaliza cu cele mai bune lucrări de amănunt ale lui Courbet — reprezintă în totalitatea lor condensată aproape o apoteoză praerafaelistă, față de icoana uzinei mai puțin ticsită, cu ritmul său special și cu unitatea organică și armonică produsă de tehnica mașinilor.

Se pare că Belgienilor le-a reușit să exteriorizeze mai bine *ritmul muncii, poezia mașinilor, frumusețea și în același timp jalea fabricii și a muncii în fabrică.* „Secerătorii” și „Bătrâ-

nii țărani” ai lui Leon Frédéric trezesc acorduri melancolice nebănuite asupra împletirii poruncii destinului cu munca omului; Eugène Laermans așterne pe pânzele sale drame mișcătoare de sumbre ce ne reamintesc pe Breughel, deosebindu-se însă de acesta printr'un colorit profetic social; iar cel dintâi e Constantin Meunier, care în tablourile, și mai ales în statuile sale, a observat ceea ce înaintea sa nu observase și nu știuse nimeni se observe; că dacă *munca* nu înobilează, cel puțin înfrumusețează, întărește, ambiționează și oferă mai multă satisfacție, decât orice de pe globul pământesc: *satisfacția muncii săvârșite.*

Era natural, ca după manifestarea geniului lui Meunier, arta să tindă spre o dezvoltare tehnică, schimbare de subiecte, armonizare de stil. În era radiului, a aeroplanului și a rachetei nici arta nu se poate poticni într'un loc, și în artă sunt interesante chiar și greșelile și rătăcirile mai mult sau mai puțin labirintice. Delacroix a spus: că „nici nu ne dăm seama, că cele mai multe descoperiri se datoresc greșelilor și rătăcirilor”.

Mișcarea, varietatea și efervescența au fost toldeaua elementele vii ale artei și exemplele cele mai eclatante ni le oferă tocmai stărea de fierbere de acum a tehnicii și a muncii, elemente vii în cari până ce trăește artistul, poate trăi din ele, cu ele își poate duce traiul individualității sale creatoare, — o părticică din munca înpusă de colectivitate sau de propria lui inițiativă, o cadentă din Marele Ritm Universal.

I. Diamant

directorul general al „Industriei Sârmei”.

Autumnală

Toamnă,

*Visurile mele, stol de frunze spulberate,
Ca și-a tale foi uscate
Rătăcesc pribeje 'n mine . . .*

Toamnă,

*Dorurile mele, tânguiri abia șoptite
Ce se sting neuzite-s
Plâns de vânt printre ruine . . .*

Toamnă,

*Cântecul mele 'n lacrimi tainice țesute
Și'n suspine neștiute,
Parcă-s gemene cu tine! . . .*

□□□□□

Cornelia Buzdugan

Problema de naționalitate în fosta Monarchie Austro-ungară

(Fragment dintr'un studiu)

Problema de naționalitate e o problemă mondială. A existat în totdeauna. Înainte de războiul a fost mai acută în Monarhia Austro-ungară. În amalgamul de popoare ce o alcătuiau, națiunile dominante politicește (austriei și ungurii) au cerat să-și păstreze hegemonia prin procedee oprimate. În Ungaria politică de unitarizare culturală și de nivelare etnică a creiat un spirit de acerbă vrăjmășie interetnică. Pumnul de fer al forței politice a strivit, în germene, orice manifestare de emancipare politică. Sub călcâiul oprimatei a crescut puternică, imperturbabilă, conștiința națională. Libertatea izgonită din viața publică și-a clădit altar în interiorul sufletesc, domestic, al omului. Pe aceste altare pâlăia vie o singură flacăra: dorința de desrobire politică și culturală. Sufletul etnic a cerat să rupă singur cercul de fer, în care îl strângea strivitor politica de stat.

Statul politic, atât în Austria, cât mai ales în Ungaria, a fost un dușman neîmpăcat al naționalităților. Avea, în actele sale, o singură tendință: desființarea lor etnică. În Ungaria, după încercările de desființare culturală prin școală, s'a trecut, după pilda prusiacă, la încercări de desființare economică prin dispoziții legislative. Și aceasta încă în decursul războiului mondial. Naționalitățile își vărsau sângele pentru o patrie ingrată, care își împlânta necruțătoare pumnalul în ce aveau ele mai scump.

Bărbații de stat ai Monarchiei austro-ungare n'au avut, în politica lor, nici prevedere, nici simțul conciliant al realităților. Cu mâna lor de ciocli au dărâmat o împărăție care, cu altă structură politică, ar fi fost chemată să joace un mare rol. Cu ea s'a prăbușit singurul dig de apărare împotriva panslavismului.

Dacă politicienii n'au înțeles să găsească o formulă de soluționare echitabilă a problemei naționalităților, în schimb au căutat-o, formulându-o cu multă precizie, doc-

trinarii politice ai fostei împărății. Amintesc pe C. Renner, Otto Bauer, dar mai ales pe Rudolf Springer și pe A. C. Popoviciu. Asupra acestor doi o să stărui puțin. Springer și-a publicat cartea sa („Der Kampf der Oesterreichischen Nationen um den Staat“) în 1902. A lui Popoviciu („Die vereinigten Staaten von Grossösterreich“) a apărut în 1906.

Springer dă cea mai avansată, cea mai radicală soluție. Principiile dela cari pleacă sunt ale celui mai luminat liberalism democratic. Monarhia să fie o confederație de state constituite pe bază de autonomie națională. După concepția atomistică centralizatoare națiunea este o sumă incoherentă de indivizi. Statul unitar și indivizibil nu recunoaște naționalități, ci numai indivizi. Cealaltă concepție, organică-națională, adoptată de Springer, supune pe individ națiunii și numai prin aceasta statului. E o concepție colectiv-federalistă. „Națiunile trebuie să fie factori de drept, potențe de stat, trebuie să fie state în state, dacă vrem să fie pace și progres în Austria“. Autonomia națională trebuie să asigure deplina libertate tuturor națiunilor aflătoare pe un teritoriu, chiar și celor mai mici enclave etnice. Nu sunt națiuni privilegiate și naționalități minoritare, ci numai națiuni cu aceleași drepturi și datorințe.

Organizația autonomiei naționale ne-o face cunoscută cu multă precizie și pătrundere. Nu stărui asupra ei.

Un alt doctrinar politic, al nostru e A. C. Popoviciu. Și idealul lui e crearea unei mari monarhii unitare, Gesamt-Monarchie, prin federalizare. El leagă naționalitatea de teritoriu. Face deosebire între naționalitate și enclave, pe cari nu le recunoaște de naționalități, fiindcă le lipsește „das zusammenhängende gebiet“. „Pe mușunoaie nu se poate clădi o Austrie mare“. Scopul trebuie să fie crearea de state naționale omogene în cuprinsul imperiului. De aceea, după el, factori componenți de stat nu pot fi

decât numai naționalitățile ce locuiesc în masse compacte pe teritorii legate de o altă. Enclavele sunt menite desființării prin „asimilarea naturală“. Ele nu pot să conturbe caracterul unitar-național al teritoriului, în care se găsesc. În urmă, influențat de Springer, admite și el acordarea unei anumite autonomii naționale pentru enclavele etnice. Ba admite autonomie națională chiar și pentru evreimea imperiului.

Edificiul Marelui Monarhii l-a clădit Popoviciu pe principiul următor. „Numai naționalitățile diferențiate teritorialicește trebuie făcute purtătoare ale drepturilor de stat. Realități politice sunt numai naționalitățile compacte“. Enclavele, coloniile etnice izolate, sunt pentru el un material neglijabil.

Doctrina frumoasă, cu toate lacunele ce le au. Dar n'au apucat să fie traduse în faptă. Împărăția Habsburgilor s'a prăbușit înainte de a i se fi putut aplica acest doping salvator. Perirea i-a venit tocmai dela naționalități. Acestea n'au înțeles să salveze o împărăție, care a fost susținută prin forță și oprimate. S'au creat, state naționale, dar nu sub vulturul austriac, ci sub flamura națională a conaționalilor lor. Și așa s'au format, pe ruinele fostei monarhii, statele naționale de astăzi.

P. Suciu

ABONAȚI

SOCIETATEA

DE

MĂINE

REVISTĂ BILUNARĂ P. PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Braşovul economic

(în trecut şi astăzi)

Situat în inima României întregite, înconjurat de judeţele Făgăraş, Târnava-Mare, Trei-Scaune, Buzău, Prahova, Dâmboviţa şi Muscel în mijlocul puternicului grup de munţi şi dealuri al masivului sud-estic al Carpaţilor, judeţul Braşov, cu bogatele şi frumoasele sale privilegii, este unul dintre cele mai atrăgătoare ţinuturi ale Europei. Suprafaţa acestui judeţ, fără schimbarea produsă prin noua împărţire a teritoriului României, este de 2645 km.², sau ceva mai puţin decât a suta parte din întinderea totală a ţării, iar populaţia lui de 130.346 locuitori, dintre cari nu mai puţin de $\frac{2}{5}$ revin Municipiului Braşov.

Din numărul total al populaţiei deţin peste 52% Românii, cca. 46% Saşii şi Ungurii laolaltă, după care urmează în număr foarte redus Evreii (2382), Germanii (2295), Ruşii (105), Sârbii (75), Bulgarii (66), Ucrainenii (31), Turcii (13) şi alte naţionalităţi (133).

Aşezat într-o regiune fertilă, judeţul Braşov este foarte prielnic pentru cultura pământului şi creşterea vitelor. Aproape $\frac{1}{5}$ din suprafaţa judeţului o deţin terenurile cultivabile şi peste $\frac{4}{5}$ cele necultivabile.

Din terenul cultivabil peste $\frac{3}{5}$ revin cerealelor, 15,56% culturilor alimentare, 11,54% culturilor industriale, 9,51% fânătelor artificiale şi 0,12% ogoarelor.

Mai mult decât 50% din terenul necultivabil este acoperit cu păduri, urmând în ordine descrescândă cu 31,40% păşunile, cu 10,41% fânătele naturale, cu 4,01% clădirile, cu 0,38% grădinile cu pomi fructiferi, cu 0,31% prundişurile şi cu 0,08% livezile.

În producţiunea agricolă locul de frunte îl ocupă culturile alimentare, în primul rând cartofii cu o producţie anuală de 1 şi jum. milioane q., iar în rândul al doilea cu o recoltă de 627.249 q. în 1928 cerealele, dintre cari 50% revin orzului, 23,93% ovăşului, vre-o 18% grâului şi 6,54% porumbului. În cantităţi foarte reduse se cultivă şi secara şi meiul. Pe o scară întinsă

se cultivă şi sfecla trebuincioasă marelui fabrici de zahăr a judeţului pe o întindere de 2700 Ha., cu o producţie anuală de 1 mil. q. În timpul din urmă s'a început şi cultivarea rădăcinei de cicoare, din care se pregăteşte surogatul de cafea, precum şi planta „menta piperita“ din care se extrage uleiul de mentă. O importanţă de netăgăduit prezintă şi legumăritul, cu care se îndeletnicesc Saşii şi mai ales Românii din Stupinile Braşovului. Nu de puţin însemnătate este şi cultura florilor. Numai Codlea are 7 florării renumite.

Nici bogăţia subsolului acestui judeţ nu este de despreţuit. Din minele de cărbuni „Concordia“ dela Vulcani se scot în fiecare an aproape 7000 vagoane cărbuni de piatră. Mai putem aminti aici şi izvoarele minerale alcaline ale staţiunii balneare Zizin.

În modul cel mai raţional se practică şi creşterea vitelor.

Bogăţia animală a acestui judeţ numără aproape 150.000 capete de vite, dintre cari 65.179 oi, 42.660 bovine (rasa Simenthal şi Pintzgau aproape $\frac{4}{5}$), 25.269 porci şi 11.420 cai.

În afară de cultura pământului şi economia de vite locuitorii acestui judeţ se ocupă în mod intensiv şi cu comerţul şi industria.

Centrul principal al acestor două ramuri de îndeletnicire economică este Braşovul, veche cetate de graniţă, care din vremuri uitate a fost şi este cea mai de seamă piaţă comercială şi industrială a întregii Transilvanii.

Aşezat între două lumi diferite, aceea a Răsăritului şi a Apusului; în legătură prin cele cinci trecători ale Carpaţilor, aproape una lângă alta, cu Principatele Dunărene şi prin acestea cu provinciile treceşti, Bulgaria şi Rumelia, prin Marea Neagră cu porturile îndepărtatului Levant şi mai ales cu Smirna, Braşovul, a fost din vremuri îndepărtate cel mai important centru economic, pe de o parte pentru importul în Ardeal al materiilor brute, îmbelşugate din Muntenia, Moldova şi Turcia şi trimiterea acelor materii brute mai

departe spre Buda şi Viena, iar pe de altă parte pentru exportul diverselor sale fabricate, sau al fabricatelor din Apusul european, precum şi din sudul şi răsăritul Ardealului în spre ţările dunărene, spre Turcia şi Orient, şi în alte direcţiuni prin Timişoara, în Ţara Sârbească.

Datorită comerţului său înfloritor Braşovul, locul cel mare de schimb între Apus şi Răsărit, ajunge în secolul al 14-lea cel mai de seamă centru comercial din Ungaria şi ţările dunărene şi unul din importante pieţe economice din Europa răsăriteană de atunci.

Pentru a dovedi aceste afirmaţiuni e destul să amintim numai, că încă dela începutul celei de a doua jumătăţi a secolului al 14-lea (la 1358) Braşovenii dobândesc dela Regii Ungariei dreptul de târg anual şi dreptul de depozit în legăturile lor comerciale cu ţările Dunării de jos şi sud-estul Europei, pentru produsele Ardealului şi ale Galiţiei, obţinând şi învoirea regală de a putea face drumul Brăilei între Buzău şi Prahova, adică dela vărsarea Ialomiţei până la vărsarea Siretului în Dunăre *).

Produsele acestor două provincii (Ardealul şi Galiţia) nu puteau ajunge în Principate, decât prin mijlocirea negustorilor braşoveni.

Privilegiul, de care se bucura Cetatea Braşovului, se întăreşte la cererea regelui Ungariei, prin tratatul de comerţ, încheiat la 20 Ianuarie 1368, între Braşoveni şi Vladislav Voevodul — „care observă, că aceşti vecini şi amici prea iubiţi ai săi, se bucurau din vremuri vechi (ab antiquis) de aceste privilegii“, — ca şi de urmaşii lui, între cari primul, Mircea cel Bătrân, la 1413 statorniceşte şi tariful de transit în legăturile de afaceri cu Braşovul, „emporium săşesc al ţărilor dunărene, care în epoca Angevinilor, epocă de cea mai mare prosperitate a coloniştilor germani din Transilvania, monopolizase, graţie privilegiilor acordate lor de Ludovic, şi confirmate de regii următori, întregul comerţ exterior al Ţării Româneşti“.

„Ajunsă prin negoţul şi industria sa, la o mare înflorire în sec. 14 şi 15, puternică prin întăriturile şi bogăţia sa, cetatea Braşovu-

* Vezi N. Iorga, „Braşovul şi România“, pag. 6.

lui a jucat în vremea aceea un rol hotărâtor în evenimentele politice din Țara Românească. Prietenia ei era căutată, vrăjmășia ei era temută de toți Domnii noștri; nu e aproape nici unul care să nu fi cerut sprijinul „marei cetăți“ săsești la cucerirea și păstrarea tronului sau la răsturnarea rivalilor; aproape toți invocau mijlocirea ei între dâșii și regele Ungariei sau voevozii Ardealului *).

„Mult mai rare și mult mai slabe, legăturile comerciale cu Moldova, nu sunt totuși nici ele fără însemnătate“.

O dovadă despre relațiile de afaceri ale Brașovului cu Moldova, ne-o dă un document din a doua jumătate a veacului al 15-lea.

Stefan cel Mare, Domnul Moldovei, printr'o scrisoare adresată Brașovenilor la 3 Ianuarie 1470: „adevărați prieteni, negustori mari și mici, șoltuzi și primari și tuturor orașenilor“, le dă îngăduirea să vie și „să treacă la domnia“ sa „și la țara domniei“ sale, „slobozi și în bunăvoie, fără nici o piedecă și pagubă, cu toate negustoriile lor și cu tot avutul lor, mult puțin cât ar avea“ **).

„Relațiunile comerciale ale Brașovului cu Țările Românești, în totdeauna foarte dese și strânse, au o mare vechime. Ele încep în epoca de consolidare a Voievodatului, ajung la culme în secolul al 14-lea și al 15-lea și slăbesc în veacul al 16-lea, când vechei stăpâniri a Apusului i se substituie definitiv puternica împărăție turcească“ ***).

Pe lângă această mare activitate comercială Brașovul fu din cele mai vechi timpuri și un important centru industrial.

Cu sute de ani înainte, acest oraș poseda turnătoriile lui de tunuri și numeroși lucrători specialiști, cari furnizau armele și armăturile pentru armatele regelui și ale voevozilor români încă pe timpul lui Ștefan cel Mare (1457—1504).

Alături de acești meseriași sași, cari prelucrau materiile prime în vederea aprovizionării altor piețe se dezvoltă în celelalte părți ale județului și în special în comunele

*) Vezi I. Bogdan, *Documente și Regește privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și Ungaria în secolul XV și XVI*, București, 1902.

**) N. A. Bogdan, *Din trecutul comerțului moldovenesc*, pag. 7.

***) I. Bogdan, *Ibid.*

din apropierea Brașovului o puternică industrie casnică, ale cărei începuturi trebuiesc căutate cu mult mai înainte de venirea Sașilor în aceste ținuturi.

Acum opt sute de ani — la venirea Sașilor în Ardeal — Românii din aceste părți ale țării și femeile lor pregăteau acele produse primitive pentru casă, economie, vânzătoare și luptă ca: făină de meiu și de grâu, pânză pentru rufe, diferite țesături și stoffe de lână pentru îmbrăcăminte, piele pentru încălțăminte și traiste de piele pentru vânzătoare.

Cu mult mai precumpănitor a fost rolul jucat de Românii brașoveni pe fărâmul comercial.

Nu mai de mult decât la începutul celei de a doua jumătăți a secolului al 19-lea — fără a merge prea departe în cercetarea trecutului — negustorii români brașoveni, dintre cari unii și întemeietorii ai unora din industriile mari de astăzi, ca de pildă fabrica de hârtie din Zărnești, dețineau aproape întregul import și export al Ardealului și peste $\frac{1}{2}$ din importul și exportul Brașovului.

O dovadă de netăgăduit a acestor afirmațiuni sunt cifrele de mai jos.

După statistica oficiului tricesimal Brașov (des Kronstädter Oberdreissigstamtes) în anii 1839—1843, importul negustorilor sași reprezintă cantitativ 16.132 funți*), acela al negustorilor greci 2.649.650 funți, iar al negustorilor români, aproape de 1200 de ori mai mare decât al Sașilor, atinge importanta cifră de 19.278.353 funți.

În medie anuală importul Brașovului era de:

1.927.835 kg. sau 87.85% pentru negustorii români;
264.965 kg. sau 12.07% pentru negustorii greci și

1.613 kg. sau 0.08% pentru negustorii sași.

Și mai avantajoasă era situația negustorilor români din Brașov în ceea ce privește exportul.

Din totalul exportului celor cinci ani în cantitate de 14.246.199 funți partea Românilor făcea 13.504.911 funți, partea Sașilor 513.144 funți, iar restul de 228.144 funți revenia negustorilor greci.

Anual românii exportau 1,350.491 kg. sau 94.7% diferite mărfuri.

*) 1 funt = 500 gr.

Sașii exportau 51.314 kg. sau 3.5% diferite mărfuri, iar Grecii exportau 22.814 kg. sau 1.8% diferite mărfuri *).

Cu un secol și mai înainte, adevărat la 1737 negoțul românesc din aceste părți se întindea până în țările ereditare împărătești: în Saxonia, Silezia, Veneția și Constantinopol.

Decadența de mai târziu a acestui mare negoț românesc trebuie să o căutăm numai în sistemul politico-economic, inaugurat în Europa de puternica reacțiune absolutistică și centralizatoare austro-germană de după 1848—1849 *).

Din aceste vechi și promițătoare începuturi grație așezării geografice și destoiniciei locuitorilor lui s'a dezvoltat cu timpul în județul și orașul Brașov o puternică viață economică, ce întrece în intensitate pe aceea a celor mai de seamă județe din Transilvania.

Socotind după societățile anonime ale acestui județ (la finele anului 1927), în număr de 68, cu un capital de aproape un miliard Lei (907.478.930.36) dintre cari 42 întreprinderi industriale cu un capital de Lei 667.099.050.36, 22 bănci cu un capital de Lei 211.373.700.— și 4 întreprinderi comerciale cu un capital de Lei 29.006.180, județul Brașov deține 2,35% din forța economică a României, stând în fruntea județelor Bihor, Cluj și Timișoara.

Numărul comercianților și industriașilor mari și mici din întreg județul întrece cifra de 3000.

Singur Brașovul are peste 8000 de meseriași (8240), 98 industriași și 1115 comercianți.

O dovadă și mai convingătoare a importanței economice a acestui județ ne-o dă însirarea variatelor sale ramuri de activitate industrială.

Dintre industriile ajunse la o mare dezvoltare și perfecționare județul Brașov se distinge prin:

1. *Industria textilă*, cu o vechime din secolul al 14-lea, ale cărei produse rivalizând din toate punctele de vedere cu acelea ale Apusului se exportă în mari cantități și în Orient (Egipt), Turcia și Bulgaria;

2. *Industria metalurgică*, cuprin-

*) Vezi dr. N. G. V. Gologan, „*Cercetări privitoare la trecutul comerțului românesc din Brașov*“, București, 1928.

zând prelucrarea fierului și oțelului, laminatul și trasul metalelor, construcția de mașini, instalațiuni de mori sistematice și simple, instalațiuni de curățat, transportat și depozitat grâul (silozuri), unelte, turbine de apă, transmisiuni, piese forjate, piese de oțel, electric, piese de schimb, este una din cele mai însemnate din întreaga țară;

3. *Industria alimentară*, cuprinzând fabricațiunea zahărului, a berei, pastelor făinoase și morăritul;

4. *Industria chimică* (hârtie, celuloză, acid sulfuric, îngrășăminte chimice, oxigen, săpun, luminări, cremă de ghețe ș. a.);

5. *Industria pielei* cu începuturi datând din sfertul al treilea al veacului al XV-lea;

6. *Industria lemnului* (parchete și mobile);

7. *Industria ceramică*, fabricațiunea cimentului și teracotei.

De o importanță deosebită pentru țara întreagă sunt cele două fabrici de unelte de lemn din Codlea și în special fabrica pentru prepararea surogatului de cafea „Franck” și cea din Bod, care produce uleiul de mentă.

Pentru a evidenția însemnătatea acestor din urmă două întreprinderi industriale, trebuie să amintim, că cultura rădăcinii de cicoare verde, din care se prepară surogatul de cafea se cultivă în județul nostru pe o întindere de 5—600 jugăre, recoltându-se la jugăr 12—18.000 kgr. cicoare, plătită, de către fabrică cu 1.80 lei kg.

Din cele 600 vagoane rădăcină de cicoare verde se obțin prin uscare cam 150 vagoane cicoare uscată, care servește ca materie primă fabricilor din Brașov și București, pentru prepararea surogatului de cafea, necesar întregii țări.

Planta „Menta piperita”, din care se extrage esența uleiului de mentă se cultivă de către țărani români și sași pe o suprafață de cca. 500 jugăre, recoltându-se la jugăr 10—15 mii kg. Socotind 2.50 lei de kg. din această plantă, ajungem la o rentabilitate de 25—27.000 lei de jugăr, la care se mai adaugă deseul după destilarea esenței, care constituie un prețios îngrășământ agricol.

În anul 1927, primul an de experiență, s'a obținut de această întreprindere 1000 kg. ulei; în 1928 cultura plantei intensificându-se, s'au extras 4607 kg. în valoare de 6.477.000.— lei. Capacitatea de

producție a fabricii este de 10—12.000 kg. anual*).

Din toate acestea nu reiese, decât că industria județului Brașov tinde văzând cu ochii spre mare dezvoltare și perfecționare.

Dovada mai sunt și: fabrica de avioane, fabrica de locomotive și vagoane, fabrica de cabluri de oțel, fabrica de cauciuc, fabrica de oxigen și aceea de tras și laminat metale, toate întreprinderi, cări toate au luat ființă numai în anii din urmă.

Alături de această industrie mare, mica industrie și meseriile încă prosperează în acest județ.

Numărul meseriașilor din întregul județ — cu excepția orașului Brașov — cifrat la 1456, dintre cari 498 Români, 497 Unguri și 451 Sași, restul Evrei și alții, sunt cea mai bună dovadă a acestei afirmări.

*

Ne oprim aici cu convingerea, că prin măsuri înțeleghătoare — credite ieftine, înlesniri de aprovizionare și posibilități mai lesnicioase de desfacere — va fi pus fără întârziere și elementul românesc în stare de a contribui tot mai mult la propășirea vieții economice a acestui județ și în special se vor sprijini comerțanții, industriașii și meseriașii noștri, cari de la unire încoace fără să fie ei de vină, în loc să se întărească și să sporească au dat îndărăt.

*) Vezi „Revista pentru toți” Nr. 9. 1928, „O nouă ramură de industrie agricolă în România, Cultura minții în Țara Bârsei”.

Fără a împiedeca cu nimic meritul înainte al celorlalte neamuri ce conviețuiesc cu noi, cece de altfel nu este nici în firea noastră a Românilor, să sprijinim și pe Români să-și recâștige în comerț și industrie situația atât de înfloritoare de odinioară, pierdută nu din pricina lor, ci din vitregia vremurilor și a stăpânilor streine.

Numai lucrând astfel, vom putea ajunge să stăpânim orașele nouilor ținuturi, rezolvând în acest chip, pe lângă o problemă de ordin național de cel mai mare interes și una de natură social-economică nu de mai puțină importanță.

Și dacă județul Brașov și în deosebi orașul Brașov, care a jucat din toate punctele de vedere un rol din cele mai importante în susținerea legăturilor de tot felul a celor trei provincii principale (Transilvania, Muntenia și Moldova), care formează România de astăzi și la pregătirea unității politice a poporului, care a fost din cele mai vechi timpuri elementul lor etnic fundamental, a înregistrat față de trecut un progres atât de vădit de la 1919 încoace, adecă într'o perioadă de mari frământări economice, acest mers înainte va fi cu atât mai pronunțat de aci încolo, cu cât prin înfăptuirea stabilizării monetare și prin nouile orientări în politica noastră comercială și economică, producțiunea și condițiunile ei de desfacere vor fi îndrumate spre definitivă lor normalizare.

Să nădăjduim, că în această nouă perioadă elementul românesc va fi mai norocos ca până acum.

Brașov, Decembrie 1929.

Dr N. G. V. Gologan

BIOPOLITICA

Alcoolismul

I. *Istoric.* Alcoolul se cunoaște din timpurile cele mai vechi. La început însă beuturile alcoolice erau foarte simple și nu conțineau mult alcool.

La greci se cunoștea alcoolul înainte de venirea lui Isus pe pământ. Ei pe bețivi sub formă de pedeapsă îi îngropau cu animalele.

La romani era scris pe ușa localurilor unde se vindea beutura „*agua vitae*” (apa vieții). La noi ar trebui să se pună azi la fiecare cârciumă capul de mort cu inscripția *apa morții*, pentru că vom vedea în cursul acestei conferințe că într'adevăr este apa morții.

Românii făceau abuz de mâncări. Cu prilejul sărbătorilor și petrecerilor scriau în loc de „bine ați venit”: cine bea bine, mănca bine, cine bea bine, doarme bine, cine doarme bine, este cu sufletul liniștit și cine este cu sufletul liniștit, este plăcut zeilor (lui Bacchus, Zeul vinului).

Legenda spune că poporul care a domnit America antică s'ar fi stins din cauza beției, pe care ei au numit-o „*apa de foc*” ce a trimis-o Dumnezeu asupra lor ca să-i nimicească. Acest fapt i-a determinat pe americani să oprească beutura prin lege.

Beutura e în strânsă legătură și cu

religia, a fost considerată ca beutura Zeilor, era un adevărat cult, era ceva sacru. Au beut patriarhii și prorocii, au beut apostolii și toți sfinții, împărații și regii cu toate popoarele lor. Au beut Domnul Nostru Isus Hristos și Maica Domnului.

La creștini cel mai sacru serviciu religios, liturghia, nu se poate face fără vin, înainte de moarte toți creștinii suntem împărtășiți cu sfintele taine, pâine și vin sfințit. Când se slujește misterul nunței, tinerii beau din aceeași cupă cu vin. La înmormântări după ce s'a treminat serviciul religios, mortul este stropit cu vin, căci vinul este simbolul vieții veșnice.

Isus Hristos a zis: „cel ce bea sângele meu și mănâncă din trupul meu petrece întru mine și eu întru el”, dar Isus Hristos a oprit a ne ruina viața în orgii și beții.

Știm cu toții că Isus fiind la Nunta din Cana Galileei, la masă a prefăcut apa în vin, iar la Cina cea de Taină a instituit sfânta Cuminecătură.

Prorocul David a zis: „vinul învește inima omului”.

Aceste fapte cunoscute din religia creștină sunt de natură a fi contribuit la propagarea obiceiului de a bea.

Ilyro-Thracii se ocupau cu cultivarea viilor și abuzau de beuturile alcoolice până când preotul Deceneus a oprit beutura.

Bătrânii noștri ziceau vinului, că e „apă de săpă, iar apei, că nici în opinii nu e bună”.

Magnații unguri scriau pe ușa pivniților cu beuturi: „vei intra, dar nu știu cum vei ieși”.

În Londra în seara anului nou 1917 un tărmentat a căzut din trenul expres Daily-Weiter între șine și au trecut 70 trenuri peste el până când apoi s'a deșteptat și și-a făcut cruce plecând mai departe.

II. *Ce este alcoolul?* Alcoolul este un lichid de colorarea apei, cu miros plăcut, care este produsul de descompunere a glucozei de către fermentul numit levura de bere. Alcoolul îi servește levurei ca sursă de energie, comparabilă cu hidratarea de carbon.

Alcoolul se găsește în beuturile spirtoase și în cele alcoolice.

Prin primele înțelegem, toate beuturile preparate din spirt, apă și alte adaosuri, iar prin beuturi alcoolice, acele cari în mod normal ca produs al fabricației lor, conțin alcool.

Alcoolul poate fi rezultatul a două operațiuni:

1. A fierberii la temperatură înaltă sau distilării lichidului obținut din miezul fructelor ce conțin zahăr (în deosebi a prunelor) ori după cum procedează în fabricile de spirt, prin destilarea cerealelor ce conțin amidon (grâul, porumbul, orzul, cartofii, etc.) ori prin destilarea lemnului, a melaselor (reșturi dela fabricarea zahărului) rezinelor, a substanțelor aluminoides, rezultând astfel spirturi de lemn ce se mai numesc și alcooluri metilice, care sunt cele mai impure și toxice. Aceste alcooluri în ultimele luni au dat loc la numeroase cazuri de moarte prin intoxicație.

2. A fermentațiilor la rece a strugurilor etc., datorită fermentului *Micoderma cerevisae* după cum a dovedit Pasteur la 1861.

Acest alcool numit etilic, (spirt de vin) este cel mai puțin otrăvitor.

Vinul și berea nu conțin așa mult alcool.

Din alcool apoi se prepară rachiurile sub diferitele lor numiri regionale date de popor: țuică, vinars, rachie, polincă, mastică, etc... Spre ex. la țaran să nu-i vorbești de alcool, el zice că nu bea alcool, numai țuică.

La aceste rachiuri se adaugă apoi materii colorante și mirositoare cu numiri deosebite și cu înfățișările cele mai atrăgătoare spre a excita gustul beuturilor.

Rachiurile acestea sunt adevărate otrăvuri puse în vânzare, căroră adăugându-le puțin zahăr și esență și ridicându-le mult prețurile, negustorii le vând ca adevărate liqueururi.

Cea mai otrăvitoare dintre acestea este absintul, ce se fabrică din amestecul alcoolului cu planta numită în popor pelin, iar științific se numește *artimisia absynti*. Aceasta consumată zilnic dă naștere la convulsii (spasmuri) provocând chiar acces epileptiforme.

Beuturile cele mai periculoase sunt acele care se fabrică din amestecul alcoolului cu diferite extracte (esențe) din plante și buruieni cari dau gust, miros și culoare specială.

Mai toxice decât acestea sunt esențele din mărariu și din cimbru. Unui câine i s'a injectat 4 gr. de esență de cimbru și a murit în 13 ore.

Alte esențe întrebuințate este extractul de angelica cu efect fulgerător, apoi safranul, boabele de enupere (jneapăn în popor, sau *juniperus communis*), isopul, ismișoara și levantică, etc.

La cârciumele rurale se vând rachiuri căroră li se adaugă diferite buruieni ca să fie rachiul mai tare,

să ardă mai bine gâtul, așa sunt: ardeul, piperul, risma, menta, etc.

Toate acestea otrăvesc până și sufletul țaranului român în deosebi de către cârciumarii străini de neamul nostru cari adeseori după ce se îmbată omul îi pun chiar și vitriol (acid sulfuric) în băuturi. Azi pun o otravă numită *chicusuri* ce constă din eter mentol și apă.

III. *Ce este alcoolismul?* Alcoolismul este o stare patologică ce rezultă din abuzul băuturilor alcoolice (spirtoase). Între anii 1850—1856 această patimă a beției bântuia țările din nordul și apusul Europei mai ales în Suedia și Norvegia, când medicul Magnus Huss a introdus-o în știință sub numele de alcoolism.

Era și este din nefericire o concepție greșită dar foarte răspândită, că nu putem trăi fără de băuturi alcoolice.

Băutura cumpărată nu ar fi atât de dăunătoare pentru organism, căci în anumite condițiuni se utilizează și în medicină, ca medicament. Dar și la băutura ca și la fumat uzul duce la abuz. De dragul ei alergăm din sat în sat, iar din sat la oraș căci acolo e mai bună. Bem când suntem flămânzi, bem sătui, bem dimineața pe nemăncate, fiindcă se zice că mărește pofta de mâncare, bem la amiază pentru a mânca mai bine, bem după mâncare pentru a ușura lucrul stomacului, și bem seara pentru a dormi mai bine.

Bem când e frig, bem când e cald, bem la lucru, fiindcă se spune o mare minciună, că dă forță de muncă. Bem când facem un târg (aldămaș), bem când desfacem târgul (și atunci ne mai și batem). Bem la botez, bem la cununie, bem când ne moare cineva, bem de bucurie, bem și de năcaz. Țăranul când e năcăjit merge la cormă, să-și cumpere leacuri de năcaz. Bem după orice proces câștigat sau pierdut, după orice afacere bună, dar se bea strașnic înainte și după alegerile electorale. Beau bărbații și femeile, dar beau și copiii alături de ei la crășmă.

Beau toți profesioniștii, beau literarii și artiștii, poezii, advocații, militarii, politicianii, diplomații. Beau câteodată profesorii dar de multe ori beau și elevii. Beau și doctorii câteodată după operația bine reușită. Beau capetele încoronate, beau și fețele bisericesti, cu un cuvânt bem cu toții până râde Iuda de noi.

IV. *Acțiunea fiziologică a alcoolului.* Alcoolismul este un fenomen patologic foarte complex, unde intervin agenți

multipli de ordin chimic și biologic.

Acțiunea alcoolului variază dela individ la individ și este dependentă de vârstă, de sex și de constituția individuală. Aceiaș doză de alcool, la acelaș individ nu produce totdeauna aceeași efecte fiziologice sau patologice. De exemplu un individ care a uzat toată viața de alcool, nu se va intoxica așa curând.

Toxicitatea alcoolului luată în medie, este 6 gr. pentru 1 kgr. de greutate, așa că un individ de 65 kgr. greutate a ingerat 390 gr. alcool curat îi produce moarte pe loc.

Alcoolul diluat excită celulele elementelor anatomice cu care vine în contact. Această acțiune face ca să fie întrebuințat ca medicament excitant în boalele de nervi cu caracter depresiv, deși se poate înlocui prin alte băuturi, ceaiuri, cafea, etc.

Diluat insuficient, capătă proprietăți anestezice paralizând senzibilitatea și activitatea contractibilității celulelor vivante. Sub acțiunea sa motoricitatea celulelor este suprimată.

Alcoolul concentrat produce o deshidratare urmată de coagularea albuminidelor din organism. El împedecă dec' combustivitatea materiilor nutritive din organism, care fapt dovedește că nu este un aliment, ci figurează ca o substanță cu proprietăți toxice care împedecă fenomenul de nutriție.

Boalele acute sau cronice, oboseala, puerperalitatea diminuează rezistența organismului față de alcool.

V. *Căile de absorbție a alcoolului.* Sunt mai multe căi. Calea principală este tubul digestiv, apoi calea pulmonară, ceea ce explică că cărciumarii sau debitantii de alcool cu toată familia lor deși nu beau, totuși se alcoolizează datorită profesiunii, prin inhalarea vaporilor de alcool în timpul serviciului. Tot aceștia se pot alcooliza în mod inconștient prin gustarea băuturilor la intervale scurte.

Alcoolul ajuns în stomac, este absorbit de către mucoasa stomacului apoi a intestinului, trece prin vena portă în ficat care este filtrul ce reține o parte din el, de aici trece în circulația generală. Odată ajuns în sânge se răspândește în întreg organismul, dar se localizează cu predilecție în anumite organe, în sânge rămâne mai mult apoi în creeri, ficat, mușchi, rinichi, etc.

Alcoolul ajunge foarte repede în sânge, unde în doză slabă nu produce alterațiuni, însă în doză mai mare precipită hemoglobina din globulele roșii diformând elementele sanghine. Utilizează oxigenul din sânge pentru

a se transforma în acid acetic. Prin acest proces contribuie la determinarea anemiilor.

VI. *Căile de eliminare a alcoolului.* Alcoolul depozitat în diferitele organe, el nu poate fi asimilat de către celulele organului respectiv, așa că se elimină în curând din interiorul celulei sau dacă rămâne, figurează numai ca un corp străin care este otrăvitor pentru celulele vivante. Celulele se apără prin diferite mijloace contra lui, cum se apără contra oricărei substanțe otrăvitoare.

Căile de eliminare principale sunt plămânul prin respirație, prin urină, sudoare și vărsături, iar o parte rămâne în organism, figurând ca un corp otrăvitor (arzător).

VII. *Alcoolul nu dă poftă de mâncare, nici nu ușurează digestia.* La vederea alcoolului de către cei poftitori se produce în gură o secreție de salivă, iar introdus cu un păhărel pe căile digestive se produce o secreție de suc gastric, întocmai ca și în cazul când ești flămând și treci pe lângă o bodegă bine asortată sau restaurant unde simți un miros plăcut de mâncare, îți lasă gura apă.

Alcoolul luat pe nemăncate este absorbit repede de mucoasa tubului digestiv ajungând prin sânge la creeri.

Dovadă despre această fixare a alcoolului pe creeri este senzația de amețeală care se produce după câteva minute dela ingerarea lui.

Această primă acțiune asupra creierului care este centrul conducător al organismului, are drept rezultat turburările de ordin intelectual ce le întâlnim la toți cei cari abuzează de alcool.

Astfel se naște iluzia de poftă de mâncare care este mai mult sugestivă prin faptul că un păhărel de rachiu ne sugerează la cei mai mulți dintre noi această idee care din nefericire durează numai câteva momente.

Știm cu toții că, ingerarea unei doze mici de alcool produce în stomac o senzație de căldură agreabilă, însă dozele mari dau o senzație teribilă.

Alcoolul introdus în stomac pe nemăncate excită mucoasa și glandele stomacului și consecutiv produce o secreție de suc gastric. Această producție de suc gastric ar fi natural să ușureze digestia alimentelor din stomac, însă în realitate nu este așa.

Alcoolul în doză mare coagulează fermenteii cari se află în suc gastric și doudenal (pepsină etc.), cari au rolul de a digera alimentele. Pe deoparte lipsind acești fermenteii, iar pe de alta alimentele fiind îmbibate, și fixate de

alcool, nu vor putea fi digerate și absorbite.

Astfel alimentele fiind amestecate cu alcool, în special grăsimile se vor produce fermentațiuni acetice care dau loc la greață, vărsături, eructațiuni, (răgăială) senzații de arsură în stomac, etc. Știm cu toții cari am făcut cândva vre-un chef că am avut în special a doua zi dureri de stomac, de cap, greață, răgăieli, acrimă în gură, vărsături, diaree, etc. Iar în loc să ai poftă de mâncare, nu-ți vine să mănânci câteva zile decât castraveți și varză acră. Toate aceste turburări digestive provin în urma intoxicațiilor acute cu alcool ce se numește *alcoholism acut*.

Experiența următoare ne dovedește că alcoolul nu mărește pofta de mâncare, nici digestia alimentelor, ci din contră o micșorează.

Avem trei tuburi: în I-ul tub avem albumină plus suc gastric pur, ce constă din lichid secretat de glandele stomacale, plus acid clorhidric, plus pepsină care are rolul de a digera alimentele în stomac.

În tubul al II-lea avem albumină, plus suc gastric, plus $\frac{1}{4}$ din cantitatea sucului gastric alcool.

În tubul al III-lea albumină, plus suc gastric, plus $\frac{1}{2}$ din cantitatea sucului gastric alcool.

Vom vedea că în primul tub acțiunea sucului gastric asupra albuminei a fost perfectă, producând digerarea întregii albumine.

În tubul al II-lea digerația albuminei se va produce numai în parte.

Iar în tubul al III-lea albumina rămâne nedigerată.

Deci în tuburile cari conțin alcool digestia albuminei nu s'a produs, fiindcă suc gastric în prezența alcoolului și-a pierdut acțiunea.

Astfel se petrece și în stomacul indivizilor cari uzează de băuturi alcoolice, acțiunea sucului gastric asupra alimentelor ingerate este anihilată de prezența alcoolului din stomac.

VIII. *Alcoolul nu este un aliment.* Înainte de a se fi cunoscut fiziologia fenomenului de nutriție din organismul omului și al animalelor, alcoolul a fost considerat de către fiziologiști ca un aliment de primul ordin, ceea ce a făcut să se uzeze de el, punându-l în consumație.

Știința de azi a arătat concepția greșită a vechilor fiziologiști (Ducloax).

Știm cu toții, că orice substanță pentru a fi hrănitore trebuie să îndeplinească două condițiuni esențiale și anume:

1. Să poată fi asimilată (incorporată cu folos) de către celulele organismului.

2. Să aducă acestor celule materiile și energia de care ele au nevoie pentru ca să-și repare pierderile suferite în timpul funcționării lor.

Precum vom vedea, alcoolul nu în-deplinește nici una dintre aceste condițiuni.

El nu se asimilează, căci nu-l găsim angajat în nici unul din compuşii cari constituie celula. El nu se transformă în glucoză, nici nu constituie rezervele glicocenului. Deci el neputând fi transformat în substanță hrănitore trece prin celule ca prin un filtru, iar care rămâne în interiorul celulei, este otrăvitor.

Cu toate acestea alcoolul a reușit să dea lumii mii de ani iluzia unor proprietăți alimentare, deși nu poate repara pierderile organismului.

Substanțele alimentare se împart în trei grupe distincte: grăsimi, proteine sau albuminoide și hidrocarbonați sau zahăruri.

Acești trei principii alimentari, vor fi dedublați în parte în gură (hidrocarbonații) apoi în stomac (albuminele) și în partea primă a intestinului (grăsimile).

De aci substanțele hrănitore și energetice vor fi duse de către vasele chilifere și vena portă prin sânge la întreg sistemul celular.

Dintre aceste alimente unele servesc mai mult la punerea organismului în mișcare, unde din arderea lor să rezulte activitatea nervilor, mușchilor, creierului, etc. Altele servesc pentru a repara pierderile materiale suferite de organism în activitatea sa.

IX. *Alcoolul nu produce energie sau putere la muncă.* După ingerarea unei cantități minime de alcool s'ar părea la câteva minute, că am căpătat o putere așa de mare încât, unui om beat i se pare că ar bate pe toată lumea.

Am văzut că alcoolul ajungând repede la creier și având o afinitate pentru celula nervoasă, în primul rând există centri sensitivi și motori ai creierului. Astfel facultățile fizice și mintale par a fi exagerate.

Se excită centri motori, așa că individul capătă o forță musculară mare care însă peste câteva momente este 10 ori mai slabă.

Un exemplu de astfel de energie fictivă și vioiciune spirituală ne pot da copiii, apoi coconitețele care cu ocazia unui bal beau un pahar de vin, sau de champagne și nefiind antrenate cu băutura, se roșesc la față (care nu

sunt roșite artificial), sunt mai frumoase, începe să li se deslege limba, vorbesc multe, sunt mai viale, zboară ușurele la dans, etc. Dar această vioiciune nu durează mult căci peste vre-o jumătate de oră începe să caște, începe faza de moleșală, devin obosite, somnuroase, li se împiedecă limba și pentru a merge să se culce își iau noapte bună dela dansator, care este mai rezistent și antrenat cu băutura.

Alt exemplu ne dau doi turiști, cari trebuiau să urce un munte într'un tim determinat. Unul dintre ei înainte de a urca muntele, a băut alcool, iar celalalt nu. Cel ce a băut, n'a putut urca muntele decât până la jumătate, iar cel ce n'a băut, l-a urcat până la vârf.

Din nefericire această iluzie de putere nu durează numai câteva minute pentru a deveni faza de slăbire, care vine cu atât mai repede, și ține cu atât mai mult cu cât doza de alcool absorbit a fost mai mare.

Alt exemplu ni-l pot da unele dintre fabricile din America cari nu primesc muncitori dintre europenii ce beau. Ei preferă să primească pe chinezi cari nu beau și se nutresc foarte simplu mulțumindu-se cu câteva lingurițe de orez.

Cred că nimenea dintre d-voastră nu a văzut un om beat să fie mai tare decât unul treaz, ba din contră nu se poate ținea pe picioare.

În efect un gram de alcool produce 7 calorii, însă energia ce o degajă nu poate fi utilizată de organism pentru că am văzut că el nu se asimilează, nici nu se transformă în glucoză.

Cum ar putea da alcoolul putere mușchilor când știm că el nu se asimilează, condițiune indispensabilă pentru celula musculară, ca să-l poată consuma la trebuință.

El provoacă o excitare a celulelor nervoase urmată de o stare comatoasă. Alcoolul deci grăbește oboseala și nici decum nu este un izvor de energie. Cei mai puternici și mai viguroși sunt oamenii din țările primitive, cari nu cunosc alcoolul. Așa sunt o parte din arabii din Asia sau Africa și vechii indigeni din America și Polinezia.

Exploratorii Cook și Dumont d'Urville au găsit cei mai sănătoși oameni pe insulele Tonga, Samoa, Fidji, Zelelanda Nouă, etc., cari nu cunoșteau spirtul, însă de când i-au dat europenii cu băuturi au început și ei să degenereze.

X. *Alcoolul nu produce căldură.* Unii susțin ideea greșită că alcoolul ne încălzește. Această senzație de căldură iluzorie, a avut urmări dezastruoase căci a servit ca argument puternic pentru consumarea alcoolului în cantitate mare mai ales în țările de Nord.

Întinderea extraordinară a alcoolismului din aceste țări și localități muntoase, a periclitat viața națiunilor întregi. Așa a fost Rusia, Svedia, Norvegia, etc.

Căldura pe care o simțim îndată după ce am băut un aperitiv oareșicare, nu e produsă de spirtul ce-l conține această băutura.

Aceasta este numai o căldură iluzorie ce se produce numai pentru câteva momente. Știm că alcoolul ajungând repede în sânge unde circulând prin arterele capilare va paraliza nervii constructori a vaselor periferice, rezultând o vaso-dilatație periferică care va permite sângelui din profunzime care este cu mult mai cald decât cel dela piele să se aglomereze în țesuturile superficiale dând astfel o senzație de căldură trecătoare. (Va urma).

Dr. Emil Zinwellu

DISCUȚII LITERARE

Eminescu și Ardealul

Între Ardeal și Țările Românești de dincolo au existat legături din vremuri străvechi prin care pulsa ca prin arterele aceluiași organism suflul și sângele acestui neam. De când a răsărit conștiința românismului, interdependența spirituală a Transilvaniei cu vechea țară, a fost pururi vie și neîntreruptă. Mișcarea culturală și politică de aici și de dincolo, avea cunoștință una de alta, se sprijinea și se influența reciproc.

E în deoște cunoscută înviorarea care a dat-o spiritului și culturii românești apostolatul dascălilor arde-

leni în Principatele încă neunite. De asemenea nu mic va fi fost profitul moral al Ardealului din înflorirea literaturii și a vieții politice românești de dincolo de Carpați. Dacă un Slavici, un Coșbuc sau Oct. Goga au intrat în patrimoniul literaturii noastre mari, alături de Alexandri, Eminescu sau Caragiale, se datorește mult și faptului, că au știut urma directive-lor literare sănătoase ale acestora.

După revoluția dela 1848 Ardealul are o epocă de moleșire. Agitația politică din intrasigentă devine în gene-

rația de politicieni ce urmează pașnică și împăciuitoare. La 1884 apare gruparea „moderaților” condusă de Mitropolitul Miron Romanul, economistul Partenie Cosma și alții.¹⁾ Se încerca o împăcare cu Ungurii, aprobau unirea Transilvaniei cu Ungaria, nu pretindeau votul universal. Pe tărâm literar se continua vechia tradiție a Blajului. Etimologismul ciparian împedeca masele de a se împărtași și de acea puțină literatură câtă se producea în Ardeal.

Mândria națională și dorul de mai bine se redesteptă de astădată în mișcarea politico-culturală dela Sibiu și Brașov, determinată de stimulentele ce veniau de dincolo. De aci se va vedea ce importanță au pentru istoria Ardealului aceste relații cu Țara veche. Slavici, președintele de organizare a serbărilor dela Putna, 1871 — promitea solemn că va susține în mod radical și va agita cu toată energia, spiritul revendicărilor naționale din Ardeal. Slavici dă urmare legământului făcut. El inaugurează la ziarul „Tribuna” apărut în 1884, și a cărui prim-redactor a fost, o eră nouă în ziaristica politică și literară de aici. Politicește susținea programul dârz al Partidului Național, în literatură urma direcția Junimei dela Iași. Introduce întâia dată cu succes ortografia fonetică a Junimiștilor. Iată câteva vorbe ale lui de un interes deosebit: „Deschizând drum larg pentru înrăurirea literară a României, noi ne-am pus în conflict nu numai cu stăpânirea, ci totodată și cu mare parte dintre cărturarii noștri..., nu însă și cu cei dela sate, nu mai ales cu poporul, care era cuprins de insuflețire când a văzut că se poate scrie românește și așa ca el să înțeleagă cele scrise”, apoi continuă: „Restabilită unitatea de limbă, s'a început comunicațiunea de idei și prin ea trebuia să ajungem la unitatea în tendințele culturale”. In altă parte (Tribuna și tribuniștii, Orăștie 1896 p. 42) el scrie: „Mulți s'au speriat și nemiloși dușmani mi-am făcut când am formulat chestiunea prin vorbele: „Pentru toți românii soarele la București răsare!” — In literatură străduința acestui nou curent eră apropierea de sufletul poporului. In acest scop se cerea o limbă scrisă înțeleasă de toți. Sibiu și Brașovul au răspuns dela început cu simpatie la acest apel. El trăiește câtva timp la

București de unde reintorcându-se la Brașov, aduce cu sine aceiași însuflețire pentru aceleași idei de ridicarea maselor prin cultură. In opera sa poetică, care se ridică peste comun în acea epocă de secetă literară — se resimte, ba chiar mărturisește singur poetul silința de a imita felul de a scrie a literaților de dincolo: „M'am silitu a încungiura provincialismii și a imita mai vartosu graiulu scriitoriloru de preste Carpați. Noi ceștia de dincoace suntem cam aspri, cam greoi la limbă, trebuie dar să ne mutăm rostulu dupre exemplele celor ce găsec și scriu mai bine și mai frumos, deca vrem să fim citiți”.

Iată dar roadele pe care le-au dat legăturile statornicite între cele două ramuri ale românismului și care niciodată n'au încetat. Văzând însemnătatea și frumusețea lor, am crezut că nu va fi lipsit de interes. Înșirarea unor date referitoare la contactul pe care l-a avut geniul cel mai mare al românilor, Eminescu cu Ardealul. El a fost așa de îndelungat și de intim, încât jumătate aproape din viața lui s'a petrecut în atmosfera și mediul ardelenesc. Iată dar cum sufletul românismului se integrează real și simbolic în această personalitate reprezentativă a neamului nostru. El mai mult decât oricine era îndreptățit să strige jalea celor ce plângeau dela Nistru pân' la Tisa.

Dela vârsta celei mai fragede copilării, din epoca primei formații a sufletului său, Eminescu timp de aproape 6 ani a trăit în casa și școala ardeleanului Aron Pumnul. Eminescu e adus la Cernăuți în Septemvrie 1858, unde este înscris pentru clasa a III-a a cursului primar și unde va rămânea cu câteva întreruperi până în 1866, data morții adoratului său dascăl A. Pumnul, când poetul va vărsa în oda-i funerară, întâiele lacrimi de durere profundă — care a făcut să germineze în sufletul său versuri care la vârsta lui, nu puteau decât să anunțe geniul literar de mai târziu. (Asupra acestei epoci vezi articolul lui Morariu Leca, Eminescu elev., din ziarul *Glasul Bucovinei*, 1923, VI, No. 1210, 1212—1221). Ștefanelli, în cunoscuta-i lucrare despre Eminescu, ne referă date asupra binefăcătoarei influențe pe care prof. Pumnul o exercita, în diferite chipuri, asupra elevilor săi și mai cu seamă asupra poetului, pe care l-a avut timp îndelungat în sânul familiei sale, elev în liceul său și supravegheat în bi-

blioteca sa. Numai aici, ne spune Ștefanelli. Eminescu a avut prilejul să se adape la izvoarele literaturii și istoriei românilor — căci această lectură era interzisă aiurea în bibliotecile Cernăuțului. Această a fost cea dintâiu bibliotecă pe care Eminescu „o cerceta foarte sărguincios”. Aici a găsit Letopisețele lui Kogălniceanu, pe care le ducea cu el acasă „Mai cu seamă în zilele de Dumineci și sârbători îl aflam pe Eminescu regulat în bibliotecă, răsfoind, cetind și luând acasă tot cele mai vechi cărți. La plimbări tot cu cărți era”. — Informații referitor la viața lui Eminescu, în acest timp ne-a mai lăsat prin I. Scurtu, Vasile și Ion Bumbac, ardeleni și ei de origină, instructori în casa lui Pumnul: „Naiv, vesel, răzând și recitând pe de rost balade populare. Avea o memorie excelentă și era de toți agreat”. A cunoscut la Cernăuți și pe prof. Miron Pompiliu, originar din Crișana — stilist și bun literat, de care il va lega toată viața puternice și intime legături de pretenie. De Ardeal va fi auzit Eminescu vorbindu-se întâia oară în casa și școala lui Pumnul, unde s'au perindat și alți ardeleni. Aici i se va fi vorbit de istoria plină de suferinți a acestei provincii, de luptele naționale duse de marea generație a renașterii politice și culturale — aci va fi auzit de centrele Ardealului Blajul, Oradea, Brașovul, și Sibiu, unde pulsa conștiința românească, — aici în fine a început să încolțească marea dragoste a lui Eminescu pentru Ardeal.

După unii, până la 1866, când Eminescu „rămas orfan de bunul său părinte sufletesc”, părăsește Cernăuții — ar mai fi făcut un an de școală la Brașov, adus fiind de tatăl său, care reuși să-l șteargă din trupa teatrală a lui Fani Tardini, cu care fugise din Cernăuți. Această s'ar fi petrecut în 1864. (Iacob Negruzzi, *Amintiri din Junimea*).

După moartea lui Pumnul, Eminescu se simte străin la Cernăuți. In acelaș an pleacă spre aș continua studiile. Se vede că era bine familiarizat cu Ardealul și-i va fi inspirat mult respect buna reputație a școlilor de aici. Asupra șederii sale la Blaj, nonagenarul fabulist, Ștefan Căcoveanu, sârbătorit anii trecuți cu ocazia publicării fabulelor sale, și care a fost iarăși în bune relații prietenești cu Eminescu — mi-a dat câteva amănunte — apărute de altfel și într'un interview al *Adevărului* din 6 Noemvrie 1928. Iată-le: „Sosise aici în Aprilie 1867. A rămas până în

¹⁾ Vezi: Păcățianu, Cartea de Aur, VII. p. 142—144.

Noemvrie când a părăsit Blajul. În acest răstimp, Eminescu a ocolit școala și pe profesori. În schimb să împretinise cu câțiva dintre colegii lui, cu care îi plăcea să întretină discuții. Cunoscut aici pe un anume Ilea, căruia îi dedicase o poezie, și despre care până acum nu s'a știut cine e. Acesta l-a ajutat pe Eminescu în zilele grele ale copilăriei la Blaj, când îi trebuia adăpost și hrană. Mai cunoștea pe un anume Verzea, care știind multe povești, îi plăcea grozav de mult să-l asculte, mai ales pentru patosul cu care le reda. În zilele calde îi mai plăcea să stea pe malurile Târnavei să se scalde și să discute cu prietenii pe care îi coplesia prin bogăția cunoștințelor sale literare. E de reținut informația lui Cacoveanu, că Eminescu cunoștea la vârsta asta „foarte bine” teatrul clasic francez. Se mai întărește această afirmație că poetul nu era străin de literatura franceză și dintr'o declarație pe care singur a făcut-o într'un articol „Repertoriul nostru teatral” (publicat în broșura scoasă de L. Caragiale „Diverse” p. 94) în care se ocupă de problema înființării unui teatru românesc în Ardeal și în care se întrevăd și tendințele pe care poate le credea el de bine să le imprime vieții ardelenesti: „Pe popor în luptele sale, în simțirea sa, în acțiunea sa, în suflul său cel profund știe a-l pune pe scenă Victor Hugo și numai el”. (Articol mai întâiu publicat în „Familia” No. 3. 1870. Pesta).

Probabil Eminescu a învățat franceza pe când locuia la Cernăuți, în casa profesorului de limba franceză Victor Blanchiu.

Dar să reluăm firul întâmplărilor. Dacă la Blaj Eminescu n'a arătat mult zel pentru studiile școlarești, — nu era străin de tot ce era în Ardeal manifestare românească mai de seamă. Inteligența și personalitatea sa de vreme maturizată reclama preocupări ce depășeau desigur intereșul obișnuit a vârstei de 16 ani. Eminescu ia parte la congresul Astei delă Alba-Iulia, care a avut loc pe când poetul se afla la Blaj, — deci în 1866. Aci cunoaște pe fruntașii ardeleni Timotei Cipariu, din a cărui scrieri va fi citit pe când era în Cernăuți, pe Axente Sever, pe Iosif Hodoș, pe Elisa Circa, o artistă ardeleană cu faimă pe atunci, și alții. La întoarcere delă congres vine singur pe jos până la Mureș, unde a fost găsit la joacă cu copiii. Eminescu a manifestat de când era copil cea mai vie și sinceră simpatie pentru țaran. La 8 ani după

cum se atestă, el cunoștea din gura ciobanilor, în societatea cărora îi plăcea să-și petreacă timpul liber al vacanțelor, o mulțime de balade și alte poezii populare pe care le recita cu multă plăcere. Aici poate zace secretul minunatei și vrăjitei sale limbi poetice. De acela el a căutat ocazii cât mai dese de a veni în contact cu suflul poporului. Marii prieteni ai lui Eminescu au fost numai aceia care purtau cu sine comoara acestui suflet. Aceștia au fost aproape numai ardeleni. Asupra lor și a contactului lui Eminescu cu mediul țărănesc ardelenesc îmi rezerv a vorbi într'un capitol următor.

D. prof. Bogdan-Duică — care în 1924, 18 Nov. a ținut o conferință la Arad asupra „Trecerilor lui Eminescu prin Ardeal”, de unde am scos și eu câteva informații după recenziiile ziarelor locale, susține că aici la Blaj în 1886 a scris Eminescu poezia „Din străinătate”.

„Dela Blaj unde căzuse din grecește — Eminescu — vine la Sibiu unde e găzduit trei zile de N. Densușianu și I. Al. Lapedatu, care l-au întretinut și l-au priment. I-au făcut cunoștință cu preotul Bratu din Rășinari, care l-a trecut peste graniță. La 1867—68 ajunge la Giurgiu unde dă peste trupa lui Pascali cu care vine în Ardeal, fiind printre cei dintâi propagandiști ai teatrului românesc aici. Cu această ocazie stă în Ardeal 4 luni. O lună a stat cu trupa la Brașov. La Sibiu a stat 14 zile. La reprezentării au venit țărani din Săliște, Rășinari și Boița. La Lugoj a stat 10 zile — unde Eminescu a jucat pe scenă. La Timișoara a stat 5 zile 25—30 (Iulie). Apoi trupa se oprește la Arad, unde Eminescu făcu cunoștință cu Vulcan, căruia îi dă două poezii pentru „Familia”. Aci Eminescu cunoaște și pe Moți, care veniseră ca spectatori. Peste un an Eminescu e la Viena, unde începe să scrie la „Federeția” căutând să ia parte ardelenilor, pentru care fapt era să fie și dat în judecată” (Bogdan-Duică, *Trecerile lui Eminescu prin Ardeal*).

Până la venirea la Viena, Eminescu a mai stat în București mai bine de o jumătate de an. Aci a locuit în aceeaș cameră cu Ștefan Cacoveanu, care i-a fost bun prieten, ca unul care avea aceleași preocupări, vaste cunoștințe literare, îndrăgostit și el de sufletul și literatura poporului și dotat cu talent remarcabil de scriitor.

Când a venit la Viena, spre finea anului 1869, Eminescu împlinea în curând 20 de ani. Era aproape jumătate

din viața lui, pe care și-o petrecuse în cea mai mare parte în mediul și sub influența vieții ardelenesti. Până la 20 de ani și mai bine Eminescu e mai mult ardelean. Școala, profesorii și prietenii i-au fost ardeleni și-i vor rămânea toată viața. În acești ani de vigoare și puternică receptivitate a tinereții Eminescu a cunoscut de aproape viața țărănească a Ardealului, — în tot ce avea mai frumos „acest popor bun, blând și omenos”. Căci Eminescu a cutreerat ținuturi întregi din Transilvania și celelalte ținuturi românești de dincoace de Carpați. Fructul acestor pelegrinări ale sale a fost colecția de poezii populare pe care Chendi le-a publicat după moartea poetului. Iată ce spune Chendi în prefața acestei colecții: „Versurile populare le aduna din toate regiunile locuite de români . . . Din Bucovina, din Transilvania lui cea mult iubită, pe care a cutreierat-o întreagă, din Banat și Maramurăș pe unde umblase asemenea, el și-a însemnat cântece din popor mijlocit și nemijlocit”. (M. Eminescu, *Literatura populară* 1902, p. VIII). Morariu Leca într'un articol „Folkloristul Eminescu” (*Junimea Literară* XII, p. 53) conchide: „O bună parte din cântecele (popolare) ale lui Eminescu e de proveniență ardeleană și bănățeană”.

Eminescu a fost foarte strâns legat sufletește de Ardeal. În Bucovina la școala lui A. Pumnul, apoi în lungile și dese sale pelegrinațiuni în Ardeal, în Banat, unde a ținut intime legături cu bănățenii, în Maramureș, unde a ținut conferințe populare. Iată titlul acestor conferințe: Despre geniul național, Poezia populară, În favoarea teatrului, Studii asupra provinciei. Asupra acestora nu știu de unde s'a informat Chendi. Eminescu a cunoscut și Crișana, de unde avea pe unul din cei mai buni prieteni ai săi, Miron Pompiliu. Într'un loc spune Eminescu: „Simpaticii crișeni”. Tatăl meu fiind prieten bun cu Miron Pompiliu, cu care împreună au scos un manual de limba română — îmi povestea de raporturile dintre aceasta și Eminescu. Când era poetul bolnav la Iași, Pompiliu îi era tot sprijinul, îl ajuta și-l îngrijia ca un părinte, stându-i de veghe în nopțile de suferință. Împreună cu profesorul Burlă l-a ajutat bănește ca să stea o lună sau două la Băile delă Repedea de lângă Iași. M. Pompiliu era un excelent cunoscător de literatură și nu arareori Eminescu îl consulta și-i cerea părerea asupra lucrărilor sale,

Discuții și recenzii

Evoluția și problemele ei, de E. Racoviță. (Editura subsecției eugenice și biopolitice a „Astrei” Cluj 1929)

ceea ce era un semn de mare intimitate pe care poetul foarte rar îl acordă. Ca și ceilalți mari prieteni ai lui Eminescu, M. Pompiliu era un devotat iubitor al sufletului poporului. Limba și literatura poporană a fost atât pentru unul cât și pentru celălalt cea mai vie pasiune a vieții lor. Amândoi au făcut parte activă din Soc. „Orientul” care-și propusese culegerea de material folkloristic din toate regiunile locuite de români. Posed manuscriptul, nepublicat încă a colecției de poezii poporane din Crișana a lui M. Pompiliu. Prin acesta Eminescu a menținut mult timp contactul cu sufletul ardelenesc.

Prietenii lui Eminescu cele mai intime și de mai lungă durată au fost întreținute cu ardelenii, Slavici, M. Pompiliu, Bodnărescu, Ștefan Cavoveanu și desigur și Creangă. Poate e o întâmplare, dar și însăși iubirea cea mai mare a vieții sale, a fost pentru ardeleanca Veronica Micle, inspiratoarea, care a făcut să vibreze atât de minunat lira poetului.

Primele sale poezii Eminescu le scrie în Ardeal. Pentru întâia dată trimite două spre publicare la revista *Familia* din Oradea, editată de Vulcan. Întâia a fost „De-aș avea-o” (*Familia* 25 Faur 1866) și a doua „Din străinătate” (*Familia* 17 Iulie 1866). Vulcan a fost acela care a făcut ca poetul să-și schimbe numele din Eminovici în Eminescu. Tot el i-a recunoscut talentul și l-a încurajat să scrie.

Sosit la Viena, când avea vrâsta de 20 de ani, Eminescu continuă a trăi în mediu ardelenesc, mai cu seamă ca membru al Societății Junimea — unde cunoaște și leagă strânsă prietenie cu Slavici. La această etate scrie și întâiul său roman „Geniu Pustiu”, a cărui acțiune se petrece la Cluj, în împrejurările politice dela 1848. Toate acestea arată cât de familiarizat era Eminescu cu Ardealul și cât de bine îl cunoaștea.

Eminescu socotea Ardealul ca centrul românismului. Iată cum se exprimă într'un loc: „Moldova și Țara Românească nu sânt decât promontorii ale Ardealului” (vezi introd. lui Chendi la *Colecția poeziilor populare ale lui Eminescu*).

Cât interes avea, și cât de bine cunoștea Eminescu viața românilor din Transilvania, nu numai în ce avea ea mai frumos — dar în toată nefericita sa situație și în toate aspirațiile sale politice. Seria publicată în „Curierul de Iași” No. 125, 126, 127, 129,

Cum au evoluat pământul și creațiile lui? Infinite sunt ipotezele și explorările fără să se dea de termene finale, desăvârșit concludente. Curiozitatea ne îndeamnă să dibuim și orbecăm într'un gros întuneric.

Iată însă, că apare această minunată carte a savantului speolog E. Racoviță și ne astâmpără setea de a cunoaște legile evoluției. În cartea sa pune indeosebi chestiunea biologică în lumina legilor transformismului. Ce greu se desprinde adevărul! Multitudinea opiniilor și concepțiilor lamarckiene, darwiniste, weissmanniste, mendeliste etc. n'a fost fără folos, ci o materie din care s'a alimentat neconținut cercetătorul științific.

Prea multele erori, vorbe de clacă și filosofări tebuieau înfierate, respinse, risipite pentruca să se cunoască adevărul cât mai integral.

Intr'o strălucită expunere, care scipește deopotrivă ca fond cât și vestmânt stilistic, savantul profesor al universității clujene se dă de partea concepției progresiste și analizează subtil și instructiv temele. Creacionismului tradițional îi opune evoluționismul, care este una dintre „cele mai sigure și fundamentale dobândiri ale științei”. „Ceeace este — spune d-sa — provine numai din ceea ce a fost”, „nu există fenomen neizvorit din alt fenomen, faptă omenească fără obârșie și spiță fără părinți”.

Se afirmase, că prin selecțiuni și hibridări se pot produce orice schim-

130 din 1876 — formează un studiu admirabil asupra situației politice a românilor din Austro-Ungaria. E surprinzător ce cunoștințe amănunțite avea Eminescu despre legislația austriacă și ungurească — și modul perfid și neomenos cu care românii erau tratați de administrația lor. Incheiua reproducând câteva crâmpee dintr'un articol, care dela început până la sfârșit este o frumusețe de stil, de spirit și de argumentare. „Așa dar biserica și școala, atâta cer românii din Austro-Ungaria pe seama lor și prin aceasta și-au cerut păstrarea naționalității și nimic mai mult... Ceeace voesc românii să aibă e libertatea spiritului și conștiinței lor în deplinul înțeles al cuvântului. Și fiindcă spirit și limbă sunt aproape identice, iar limba și naționalitatea asemenea,

bări și însușiri. Nu este exact. Variațiile se mențin în limite ce nu pot fi depășite. Componentele variației se pot micșora, mări, încovoia în ordinea cantitativă, însă una e *variația*, și alta *speciația* — obținerea unei specii noi dintr'o viață băstinașe.

Foarte pe larg sunt studiate constituții mediului vital cari sunt factorii materiali (sau fizici), secundari (sau biologici) și psihici (instinctul și inteligența). Toate variațiile au la origină variațiile mediului extern. Legea valabilă este următoarea: „mediului intern celui mai izolat corespunde în general și organizația cea mai superioară în scara vietăților”, deci homo sapiens va reacționa mai efectiv împotriva influențelor exterioare.

Cum se definește specia? Prin izolarea unei colonii de consângeeni. Este de preferat numirea de spiță. A reușit cunoașterea istorică a unor numeroase spițe și s'au stabilit legile transformismului. Taxonomia este filogenie aplicată și este ținută să aprofundeze interiorul spițelor omogene. O splendidă definiție a adaptării:

„Adaptarea este tendința viețuitoarelor, niciodată realizată complet, de a ajunge la echilibrul compensator perfect între acțiunea mediului extern și reacțiunea consecventă a organismului lor, tendință combinată cu aceea de a se sustrage complet de sub influența mediului extern prin izolarea mediului intern și alcătuirea unui mediu artificial”.

se vede ușor că românul se vrea pe sine, își vrea naționalitatea dar aceasta o vrea pe deplin”.

„Constatăm mai înainte de toate că Românii nu sunt nicăiri coloniști, veneturi, oamenii nimărui, ci pretutindeni unde locuiesc sunt autohtoni, populație nepomenit de veche, mai veche decât toți conlocuitorii lor. Căci dacă astăzi mai este câte un neam singular, care caută să ne aducă de peste Dunăre, nu mai întrebăm ce zice un asemenea om, ci ce voește el. Nici mai este astăzi chestiunea originii noastre... Daci sau Romani Romani sau Daci e indiferent, suntem Români și punctum. Nimeni n'are să ne învețe ce-am fost sau ce am trebui să fim; voim să fim ceea ce suntem: Români”.

R. Paul

Adaptarea este condusă ireproșabil de către instinct? In toate spițele găsim disarmonii adaptative, iar spițele trăesc oridecâteori suma adaptărilor armonice întrece pe cea a disarmoniilor. Instinctul nu este invariabil și fatal. N'avem nici un motiv să credem orbește în puterea lui și să disprețuim puterea inteligenței. Dimpotrivă să manifestăm credința în progres împotriva tradiției, obscurantismului și reacționarismului. Numai cu ajutorul inteligenței să ne căutăm fericirea! (vezi admirabilele pagini 82—83).

Se tratează apoi chestiunea ortogenezei și ortoselecției, se stabilește legea în sensul căreia funcția nu crează organul, ci readaptează organul preexistent, și se proclamă ireversibilitatea evoluției căci „un organ chiricit involuat nu-și dobândește niciodată vechea sa mărime, structură și putere; un organ odată pierdut e pierdut pentru vecie; dar funcția pierdută prin pierderea organului ce o împliniază, poate fi restabilită prin adaptarea unui organ nou la această funcție”.

În continuare se face o expunere a teoriilor lui Lamarck, Darwin, Weissmann, Hensel, etc. și ajunge la concluzia transformării ortogenetice a spițelor.

De încheiere autorul ne arată ce minunăție călăuză este evoluția și ne dă rodnice sfaturi evoluționiste pentru a ne obișnui cu schimbarea și a ne potrivi stărilor supuse unei creșteri neîntrerupte. Numai cu spiritul evoluționist vom putea învinge greutățile ce se prăvălesc neîntrerupt în calea umanității.

Cartea dlui Racoviță este o carte de înțelepciune științifică și povătuire practică, talmăcită pe înțelesul tuturor, astfel că noțiunile cele mai dificile își găsesc corespondentul expresiei celei mai neaoșe și mai pline de parfum de cronică moldovenească.

Pentru spiritul dornic de progres cartea savantului nostru profesor este o adevărată comoară.

Problema socială și sanitară a locuințelor

Publicațiile oficiale sunt puțin atrăgătoare. Ele nu sunt accesibile decât unei minorități restrânse de răscolitori ai statisticii. Pentru cronicarul de ziar ori revistă ele nu prezintă aproape niciun interes, căci uscățimea paginilor rubricate sufocă și îndepărtează. Și totuși există un remediu care să le salveze de renumele acestor trist și să combată indiferentismul

Oltenia în literatura românească

Pe marginea unei Antologii

D. I. C. Popescu-Polyclet, magistrat și poet, ne-a dat o *Antologie o poetilor olteni* la a cărei alcătuire, pe lângă poet, am fi dorit să fi colaborat cît de puțin și conștiința severă a magistratului. Căci din cele două cuvinte care compun cuvîntul Antologie, — *anthos* care înseamnă floare și *legô* care înseamnă culeg, — d. Polyclet a crezut că se poate mulțumi numai cu cel din urmă. D-sa a cules, într-adevăr, a strîns, a adunat, dar a uitat că trebuie să culeagă numai *flori*, adică valorile consacrate ale poeziei noastre oltene. De altfel, poetul craiovean nu e singurul care păcătuiește împotriva ideii de Antologie. Acum patru ani, d-nii Ion Pillat și Perpessicius, în credința că „slujesc literele române”, au întocmit o *Antologie a poezilor de azi* în care au fost trecuți după alfabet aproape toți autorii de versuri aflați în viață. Primul volum al acestei prea amabile Antologii merge numai până la litera *I* și el cuprinde totuși 35 de poeți, dintre cari de abia trei sau patru dacă ar putea oferi versuri vrednice să intre în Antologie. Iar dacă adăogați și volumul

al doilea, ar însemna că România are astăzi nu mai puțin de 80 de poeți consacrați, — poeți, fiindcă au scris și au publicat versuri, și consacrați, fiindcă au fost trecuți în Antologie.

Și să nu credeți că e glumă. Toți acești 80 de poeți există.

Înainte vreme, cineva se hotăra mai greu să-și arate sau să-și publice versurile. Întâi, fiindcă era chinuit de întrebarea dacă versurile lui fac sau nu să fie arătate, și, al doilea, fiindcă societatea noastră întîmpina cu dispreț îndeletnicirea de poet. Iar când, totuși, îndrăzneai să-ți publici versurile, ele erau supuse de la început unei severe judecări critice, care urmărindu-te pas cu pas, îți așeza în cale obstacole a căror trecere te silea la o continuă verificare a darurilor tale poetice. Și rezultatul era că, de cele mai multe ori, te lăsați de poezie. Și încă și atunci se găseau destui cari, împinși de o greșită apreciere a puterilor lor, stăruiau într-o activitate de pe urma căreia literatura n'avea să câștige nimic. Locul și valoarea lor erau însă bine stabilite și nimeni

care le înconjoară: comentarea cifrelor și publicarea lor de cercetare oarecum liberă. Expunerea de principii și orientarea publicului în noianul radiogramelor stărnesc un interes proaspăt față de problemele oricât de aride ar fi.

Un bun exemplu dăm aci.

Ultimul număr al Buletinului oficial editat de ministerul Sănătății și Muncii *Sănătatea Publică* întreprinde cu succes o anchetă în cercurile medicilor primari ai județelor privitoare la locuința țaranului român. Directorul serviciului de statistică, propagandă și studii d. dr. Glicsman (drul Igrec, colaborator al ziarelor „Adevărul” și „Dimineața”) reușește să dea o amploare deosebită interesantei probleme și să ne documenteze asupra marilor lipsuri de astăzi. Din un milion 396818 case sunt: 772.594 de zid, 189.881 de piatră, 1.002.556 de bârne și 40.485 bordee (cufundate în subsol). Tipul de casă al țaranului român este infinit de variat și tot pe atât de nesatisfăcător condițiilor de igienă. Locuința țaranului nostru este cuib de infecții nenumerate, îndeosebi la șes, iar norocul e că plugarul petrece mai tot

timpul afară la câmp, în aer curat. Din cauza insalubrității, a tavanurilor scunde, a ferestrelor fixe și mici, a neaerisirii și pomestelii, se ivesc tot felul de boale, ca fălcarita, tuberculoza, mortalitatea infantilă, complicații pulmonare, — răspîndirea rapidă a epidemiilor, sifilide la copii pe cale extragenitală dela părinți. Țăranul, atras de încăperile spațioase ale cărciumei, se alcoolizează, indispus de căminul său întunecos în care stau îngrămădite atâtea suflete.

Și vai, această țărănime înzestrată atât de admirabil cu aptitudini sufletești, ar merita o altă soartă.

În acest scop ar trebui combătută lipsa de sistem în construcții.

Bine ar fi să se facă o standardizare a locuințelor. Creat un tip unitar și generalizat s'ar găsi întreprinderi cari să se angajeze cu livrarea pieselor uniforme în număr mare.

Concluzia studiului este nimerită și e vremea să se încerce ceva serios în direcția aceasta pentru a se promova capitalul biologic al acestei nații.

Un asemenea studiu e menit să înviorzeze o publicație. Il semnalăm cu plăcere.

Ion Clopotel.

nu se gîndia să-i scoată din obscuritate pentru a le face loc în Antologie. Vremea era lăsată să-și spuie cuvîntul, iar Antologia venea la urmă, nu ca să consacre, ci ca să înfățișeze ceea ce era consacrat.

Războiul însă a rupt cele trei frîne care împiedecau invazia versificatorilor: *îndoiala de tine însuți*, *rușinea de oameni* și *controlul criticii literare*. Înălăturînd disprețul pe care societatea noastră era deprinsă să-l aibă față de cei cari fac literatură și deci și jena pe care o simțiai altă dată de a te manifesta ca scriitor, el a făcut să dispară și orice fel de îndoială a începătorului cu privire la însușirile lui literare.

Într'o epocă deci în care funcția de scriitor începea să fie înconjurată de un prestigiu și de o favoare necunoscute înainte de război, ne-am pomenit cu o întreagă legiune de tineri presumpțioși și cutezători publicînd versuri și proclamîndu-și singuri talentul în reviste în care ei erau și poeți și critici.

Prînsă de griji și de nevoi, lumea nu avea timp să citească pe niciunul. Ea se lăsa doar tîrîită de puterea curentului care cerea tot mai multă considerație pentru scriitori, — dar nu cetia, și mai ales nu cetia versuri.

Critica, și ea, era absentă sau incapabilă să domine haosul și desorientarea de după război. În locul ei, s'a ridicat acel *laudă-mă să te laud*, prin care scriitorii, multi ca număr, dar puțini ca talent, s'au organizat în mod spontan într'un formidabil sindicat al menajamentelor reciproce în care gloria era distribuită colegial în fața unui public care, cu cît era mai strein de fondul producției literare, cu atît era mai ușor de zăpăcit prin recomandățiile insistente ale unei reclame deșantate.

Am avut deci, după război, o droaie de poeți a căror activitate a fost scutită de toate acele obstacole prin care se probează și se verifică realitatea valorilor poetice. Ei n'au cunoscut nici lupta cu propria lor îndoială, nici rezistența unui public bine orientat și nici rigorile unei critici ale cărei sentințe să fie așteptate cu temere și cu speranță.

De aici haosul unei mișcări literare în care nimeni nu mai știa ce este un vers și ce este o poezie. Toate ineptiile și toate aberațiile erau îmbrăcate în prestigiul tiparului și prezentate ca ultimul cuvînt al poeziei românești. Și tocmai cînd s'ar fi impus o *acțiune de apărare a versului și de refacere a*

simțului poetic, ne-am pomenit cu larga și curioasa amabilitate a d-lor Pillat și Perpessicius care venea să transforme haosul în pagini de Antologie.

Aceeași greșală o săvîrșește acum și d. Popescu-Polyclet care crede că singur faptul de a fi publicat versuri îi dă cuiva și dreptul de a figura în Antologie. De la a publica însă și până la Antologie e un drum lung pe care nu-l putem suprima numai din dorința de a arunca în spatele Olteniei un număr cît mai impunător de poeți.

Căci ne întrebăm: cum poate cineva să fie poet la Craiova, fără ca el să existe și în conștiința literară a țării?

Dar să nu tulburăm beatitudinea poetilor instalați în Antologie la adăpostul orgoliului oltenesc, ci să discutăm problema însăși pe care o pune lucrarea d-lui Polyclet: *aportul Olteniei în literatura românească*.

* * *

E adevărat că Oltenia, deși cu o viață atît de bine caracterizată, nu ne-a dat pînă acum un scriitor care să treacă dincolo de cercul strîmt al valorilor *locale*. Muntenia ne-a dat pe Grigore Alexandrescu, Al. Odobescu, Duiliu Zamfirescu, Caragiale, Delavrancea, Brătescu-Voinesti și Sandu-Aldea; Moldova, pe Eminescu, Alexandri, Creangă, Sadoveanu, N. Iorga, Gîrleanu și Cezar Petrescu; Ardealul, pe Slavici, Cosbuc, Goga, Iosif, Agribiceanu și Rebreanu, — pe cînd Oltenia a rămas numai cu faima de-a fi țîntutul celei mai pure energii naționale.

Căci ori cît ar vrea d. Polyclet să ne dea o reabilitare a Olteniei din punct de vedere literar, faptul rămîne fapt: *sufletul oltenesc a întîrziat să se afirme între sursele mari ale creației noastre literare*. Si explicația acestei întîrzieri ar trebui poate căutată tocmai în ceea ce constituie mîndria Olteniei: în puritatea energiei ei naționale. Crescuți pe pămîntul care a fost punctul de plecare al cuceririi romane, oltenii au rămas mai mult oameni de acțiune și de organizare, în cadrul realităților din afară, de cît oameni de reverie și meditație în cadrul realităților interioare. Prezența elementului slav care a făcut din Moldova una din vetrele mari ale literaturii românești a fost mai redusă în procesul de formație al sufletului oltenesc. Lipsită apoi de evenimente și frămîntări care să-i stimuleze și să-i fortifice *conștiința de sine*, Oltenia a dus mai mult o existență fiziologică, de cît una spiritu-

n'a fost un centru de preocupări politice, cum a fost Muntenia, și n'a cunoscut nici luptele de apărare națională care au creat în Ardeal și necesitatea unui refugiu în literatură.

Mișcarea lui Tudor, singurul act de seamă care împodobeste Istoria Olteniei, a fost ea însăși o mișcare a energiei elementare, care, lipsită de suportul unei spiritualități, a isprăvit în desordine și desorientare de îndată ce, ajunsă la București, s'a izbit de mediul *politic și intelectual* al Munteniei.

Deci condițiile istorice în care s'a dezvoltat Oltenia au făcut ca acest țîntut, care înfățișează cea mai curată energie națională, să fie totuși un teren neprielnic pentru producerea *fenomenului literar*. Acest fenomen presupune totdeauna o sbuciumată viață interioară, și Oltenia e un țîntut de oameni normali și sănătoși a căror viață e dominată de realismul robust al poporului roman.

„E în afară de orice îndoială, — spune Baldensperger cu privire la condițiile în care se produce fenomenul literar — că anumite stări patologice, favorizînd diversitatea și libertatea asociațiilor de idei, sînt puncte de plecare și incomparabile prilejuri pentru strălucirile originale de sensibilitate. S'ar putea admite chiar că o societate de oameni absolut normali n'ar putea să creeze o literatură, în sînul ei neproducîndu-se nicio interferență neprevăzută între serii de impresii care sînt aceleași pentru toată lumea. Dacă într'o casă de nebuni, șansele de înnoire, de capriciu individual și de îndrăzneală pe care nu le va urma nimeni sînt foarte numeroase, ele ar fi, desigur, foarte reduse într'un grup de negustori dedați unor preocupări zilnice aceleași sau într'un grup de sportivi care ar duce aceeași viață sănătoasă și robustă”.

Aici însă ni se pune o altă problemă: cum se face că Oltenia, patria energiei și a realismului, a debutat în literatură nu prin proză, ci prin poezie, — și încă printr'o poezie mohorîită? Dacă e să credem în celebra formulă după care literatura este expresia societății, Oltenia ar fi trebuit să înceapă prin a cultiva proza, care e mai potrivită cu oamenii ei de acțiune și de realități, iar nu poezia care implică o viață de vis și de contemplație. Și, în orice caz, ne-am fi așteptat nu la o poezie deprimantă, ci la una care să exprime sănătatea și vigoarea oltenească.

Ori debutul Olteniei în literatură rămîne legat de poezia lui Traian Dă-

metrescu ale cărui versuri triste au dominat multă vreme mișcarea poetică a Craiovei.

Aceiași Oltenie ne-a dat apoi pe Burlănescu-Alin, și el poet al tristeții, deși născut în acel vestit județ al sănătății și al energiei care este Gorjul.

Am avut, într'adevăr, aici o întreagă legiune de poeți cu inspirație funebă din al căror scris n'au lipsit niciodată, ca: teme poetice de predicție, frunzele vestei, ofica și imitarea.

Gândiți-vă că cea dintâi poezie scrisă de Haralamb Lecca, despre care aflăm de la d. Polyclet că e oltean, poartă titlul *In cimitir*, iar o altă poezie a lui, celebră pe vremuri, fiindcă se lăsa ușor declamată de elevii de conservator, e închinată unei fete care moare de ftizie.

Dar poate că tocmai acest fapt atât de ciudat dovedește sănătatea sufletului oltean. Istoria literaturii universale e plină de exemple de antinomie între temperamentul și idealul artistic al unui grup social. Așa, de pildă, poporul englez, atât de vestit prin soliditatea bunului său simț și prin respectul realităților, ne-a dat în veacul al XVIII-lea romanul *negru*, cu castele și turnuri părăsite din care apăreau umbrele producătoare de groază. S'ar putea spune deci că literatura, de cele mai multe ori, nu urmărește de cit să ofere unei societăți ceia ce viața reală îi refuză.

Intr'o societate de oameni sedentari și potoliti, vom vedea desvoltându-se o literatură în care se preamărește mișcarea, riscul și aventura; într'o societate de spirite raționale, vom găsi o literatură în care se cultivă absurdul și aberația; într'o societate de oameni crescuți în cultul energiei și al acțiunii, vom vedea apreciindu-se literatura cu fond sentimental.

„Idealul unui artist, spune Sully Prudhomme, e determinat de temperamentul lui, dar fără să-i corespundă totdeauna. Idealul se poate, într'adevăr, închea și prin contrast cu temperamentul. Sint o sumă de artiști ale căror opere par să le contrazică temperamentul, cînd de fapt tocmai acest dezacord atestă și mai mult natura și realitatea temperamentului. Așa, de pildă, vom vedea pe cei slabi simpatizînd cu forța, iar pe cei tari rîvnind spre grație și gingășie. Idealul unui artist, prin urmare, deși determinat de temperamentul lui, poate să exprime, nu ceia ce este acest temperament, ci ceia ce-i lipsește”.

Deci, întorcîndu-ne la problema care

ne preocupă, ar fi să credem că tocmai faptul că Oltenia e un ținut de oameni prea normali, prea sănătoși și prea dominați de realism, a determinat pășirea ei în literatură printr'o poezie care aducea un fond atât de trist și de deprimant.

Dar mai îndrăznim să dăm și o altă explicație. Pe vremea lui Traian Demetrescu, Oltenia n'ajunsesese încă să aibe o *conștiință de sine* bine definită din care să rezulte o literatură a realităților oltenesti. Această conștiință nu s'a încheat de cit ultimii douăzeci de ani ca un rezultat al acțiunii sămănătoriste, și ei îi datorăm o nouă mișcare literară legată riguros de pămîntul și de viața Olteniei.

După epoca lui Traian Demetrescu, în care literatura ni se înfățișa ca o evadare din viața înconjurătoare, avem astăzi un puternic curent de ancorare în realitățile oltenesti reprezentat prin scriitorii a căror activitate merită într'adevăr să fie cunoscută.

* * *

Cel dintâi poet care se apropie mai mult de realitatea sufletului oltesc este *Nicolae Vulovici*. Incepînd să scrie pe la 1900, cînd Craiova era stăpînită de versul trist al lui Traian Demetrescu, el s'a lăsat în curînd prins de mișcarea sămănătoristă pentru a deveni poetul agitației războinice într'o vreme în care nimeni nu bănuia că războiul ne bate la ușă.

La poezia lui aduce un fond de tristețe în care se simt ultimele adieri ale poeziei lui Traian Demetrescu, dar el se desparte de acesta prin nevoia de a reacționa împotriva unui mediu în care totul îl făcea să sufere. Tristeța lui nu este tristeța omului învins în viață, ci tristeța energiei neîntrebuințate pe care el a exprimat-o atât de strălucit în aceste două versuri:

*Căci spadă eu de coapsă port,
Și spada-mi ruginește....*

Era tristeța unei epoci de pace deprimantă în care energiile se vedeau îmbătrînind fără bucuria unor mari isprăvi care să le ridice din marasm și mediocritate.

Căutînd deci o ieșire din mijlocul deprimării, Vulovici cînta și aștepta războiul ca pe un mare prilej de răscolire a energiilor și, desigur, că în versurile lui vorbea în primul rînd *nevoia de acțiune* a sufletului oltesc.

Dar Vulovici rămîne și singurul scriitor prin care Oltenia și-a putut da iluzia că e părtașă la mișcarea literară creată de „Sămănătorul”. A-

ceastă mișcare a provocat aici o sumă de *adeziuni intelectuale*, dar nu s'a bucurat și de prezența unor mari scriitori cari să exprime viața Olteniei în funcție de ideea sămănătoristă. De abia după război, această idee se însușurează mai temeinic în sufletul oltesc pentru a se manifesta sub forma unui *regionalism literar* în care descoperim, prezentă și activă, *conștiința de sine* a Olteniei.

Am arătat altă dată cum sguduirea războiului a creat condițiuni prielnice pentru întărirea și afirmarea spiritului tradiționalist. Nicăieri însă acest spirit nu s'a manifestat cu mai multă vigoare ca în Oltenia. Aproape toate revistele apărute aici după război sint expresia acestui spirit sub puterea căruia vedem pronunțîndu-se o puternică și fecundă apropiere de realitățile oltenesti.

Cercetarea laborioasă a trecutului, adîncirea vieții populare, scormonirea folclorului, rivna pasionată după a tot ce poate contribui la o mai precisă definire a sufletului oltesc, — iată ceia ce caracterizează viața culturală și literară a Olteniei de după război.

Ne găsim, desigur, în fața unui regionalism născut din nevoia acestei provincii *de a se căuta pe ea însăși și realitățile care o reprezintă mai credincios*. Din această căutare de sine a rezultat și o producție literară care, dacă nu e încă ceia ce dorim, ne arată cel puțin tendința Olteniei de a se îndrepta spre o literatură întemeiată pe propriile ei realități. Și, fiindcă e vorba numai de poeți, cine ar putea tăgădui prezența Olteniei în atîtea din versurile d-lor *D. Ciurezu, N. I. Herescu, Radu Gyr, Păunescu-Ulmu, Vintilă Ciocâlțu și Ștefan-Bălcești*? Sensibilitatea, imaginile și mijloacele lor de expresie, — toate ni se înfățișează ca un produs al pămîntului oltesc care, acum, întăia oară, încearcă să-și deschidă sursele virgine ale fondului lui poetic.

E adevărat că versurile acestor poeți nu sint de cit ușoare sgîrieturi la suprafața unui teren neexploatat, dar, cînd și cînd, ele ne lasă să ghicim ce imens zăcămint de energie poetică prezintă pămîntul și viața Olteniei.

Și nici unul, desigur, n'a ajuns să facă din versurile lui certificatul cu care Oltenia să-și deschidă drum în literatură, dar toți la un loc înfățișează o tendință la baza căreia simțim prezența unei provincii care a început să ia conștiință de fondul individualității ei. Și cînd această conștiință va fi ajuns la o deplină încheare, atunci ne putem aștepta

Din Sfântul Augustin

Cu prilejul aniversării a 1500-a dela moartea lui.

Anul 1930 e an jubilar pentru creștinii catolici din Apus. Se împlinesc 1500 de ani dela moartea Sfântului Augustin, episcopul din Hipona Africei. S'a născut în Thagasta, nu departe de Cartagina, la 13 Noemvrie 354, dintr'un tată păgân și dintr'o mamă creștină, pe care posteritatea o venerază ca pe o sfântă: Monica. Viața lui, modestă ca înfățișare exterioară și profesor de retorică, pe urmă preot și episcop într'un târgușor african) prezintă o bogăție sufletească neîntrecută de gândiri înalte și simțăminte nobile. El e prototipul adevăratului păstor sufletesc. Nu scrie decât pentru a prelungi binefacerile apostolatului său viu și cu condeiul. Până acum sunt cunoscute 93 de opere ale sale. Și cercetările ce se fac în marile biblioteci și arhive ale Apusului scot la iveală tot noi și noi lucrări ale acestui spirit gigantic. Cele mai însemnate lucrări rămân, cu toate acestea, *Mărturisirile* lui (Confessionum libri XIII), *Indreptările* lui (Retractationes) și *Depre împărăția lui Dumnezeu* (De civitate Dei), cea dintâi mare filosofie a istoriei. La noi, cel dintâi a tradus câteva capitole din *Mărturisirile* lui și le-a publicat în Biblioteca religioasă-morală dela Buzău, Arhimandritul Dionisie (Roman), episcopul de mai târziu al acestui oraș, sub titlul „Confesiuni”. Au atras apoi luarea aminte asupra lui B. Petriceicu Hașdeu și d. Prof. N. Iorga. Acesta din urmă în înțelesanta lucrare, tipărită la Casa Școalelor: „Cărți reprezentative din viața omenirii” (vol. I.). Pentru a cunoaște mai deaproape acest mare suflet de creștin, pe care istoriograful protestant Adolf Hamack l-a numit părintele bisericii catolice, reproducem în cele următoare una din meditațiile lui, traduse de noi în românește:

Chemarea Tatălui prin Fiul

Chemu-Te, Dumnezeul meu, chemu-Te, fiindcă ești aproape de toți ceice Te chiamă cu adevărat. Căci Tu ești adevărul. Invață-mă, rogu-Te, pentru milostivirea Ta, adevărurile sfinte, invață-mă să Te chem cu adevărat, fiindcă nu știu cum trebuie să fac aceasta; ci cu smerenie Te rog, invață-mă Tu adevărurile ferice! Căci a ști fără de Tine este nebunie; a Te cunoaște pe Tine este a ști desăvârșit. Luminează-mă, Dumnezeescă înțelepciune, și invață-mă legea Ta! Cred că e fericit cel luminat și îndrumat în calea legii de Tine. Doresc să Te chem și așa-vrea să se întâmple în mine. Căci ce înseamnă a chema adevărul cu adevărat, dacă nu a chema în Fiul pe Tată? Așadar, Părinte Sfinte, grațiu Tău e adevăr și începutul cuvintelor Tale adevăr; aceasta e obârșia cuvintelor Tale, căci la început era cuvântul. Chiar dela început mă închin Tine, începutul tuturor începuturilor. Prin chiar cuvântul adevărului, chemu-Te, desăvârșite adevărul, ca să mă povățuiești și să mă înveți adevărul însuși.

Ce e oare mai plăcut decât a chema pe născător în numele unuia născut, a storcea îndurarea Tatălui prin amintirea Fiului, a îmblânzi pe stăpan prin numele prea iubitei sale odrasle? Așa obișnuiesc să scape cei osândiți din temnițe și cei încălușați să se desfacă din lanțuri; așa nu numai că sunt iertați cei ce primesc jalnică hotărâre a osândii la moarte, dar dobândesc pe deasupra milă neașteptată, numai să dovedească înaintea stăpânilor mâniași dragostea scumpului lor copil. Slujile păcătoase nu mai sunt pedepsite de domnii lor, dacă mijloace pentru ei gingășia fiilor. Așa îți cer, puternice Părinte, pentru dragostea atotputernicului Tău Fiul, scoate-

să avem și scriitorul a cărui operă să însemne afirmarea Olteniei în literatura românească.

* * *

Dar Antologia d-lui Polyclet ne prezintă ca zestre literară a Olteniei și pe poeții Alexandru Macedonsky, Elena Farago și Tudor Arghezi.

Cel dintâi s'a născut, într'adevăr, la Craiova, dar ar fi de știut și care i-a fost contactul cu viața Olteniei și dacă acest contact constituie punctul genetic al operei lui poetice.

În ce privește d-na Farago, autorul Antologiei a ținut, desigur, să aducă un omagiu acestei distinse scriitoare care, fără să fie a Olteniei, s'a legat totuși de Craiova pe care o cinstește de douăzeci de ani cu activitatea ei literară.

Cazul d-lui Tudor Arghezi însă are darul să ne încurce. Născut în București, dintr'o familie care se zice a fi

din Gorj, Tudor Arghezi are în poeziile lui o sumă de elemente în care s'ar putea recunoaște legătura cu Oltenia. Nu numai forța prodigioasă a imaginilor, noutatea și tăria cuvântului poetic, dar și sufletul lui sint ale unui țaran desprins din pământul viguros al Olteniei.

Să fie, într'adevăr, Arghezi poetul cu care Oltenia își rescumpără întârzierea afirmării ei în literatura noastră? Să fi vorbit în el așa de tare sufletul părinților și străbunilor lui olteni? E o problemă de care nu cutezăm să ne apropiem. În orice caz, Tudor Arghezi ne arată cu mar putea fi poetul pe care va trebui să ni-l dea Oltenia: o energie fără născut acumulată sbucnind elementar în cuvinte și imagini a căror născut va cădea ca un fulger în mijlocul poeziei românești.

D. Tomescu

să din temniță pentru a mărturisii sfânt numele Tău. Desfă-mă din cătușile păcatelor, rogu-Te, prin unul înpreună cu Tine veșnic al Tău Fiul; și pe mine cel vrednic să mă amenințe hotărârea de moarte, prin mijlocirea prea scumpei Tale odrasle ce stă de dreapta Ta, îmblânzit deșteaptă-mă la viață.

„Nu știu, ce alt întrepuitor către Tine mi-aș alege decât pe acesta, care e ispășirea păcatelor noastre; care sade de dreapta Ta, rugându-Te pentru noi. Iată rugătorul meu către Tine, Dumnezeule-Tată! Iată arhiereul care n'are nevoie să se ispășească cu sânge străin, fiindcă strălucește în porfira sângelui său. Iată jertfa sfântă, plăcută, desăvârșită, adusă cu miros de bună mireasmă și primită! Iată mielul cel nevinovat, care nu și-a deschis gura înaintea celor ce-l tundeau; care, pămuț, scuipat, baljocorit, a tăcut! Iată, Cel fără de păcat a purtat păcatele noastre și neputințele noastre le-au tălmădit vântăile lui!

Ioan Georgescu
profesor secundar, București

Cehoslovacia și anul lui Masaryk

Anul 1930 este pentru Republica cehoslovacă un însemnat an dublu-jubilar:

Este anul aniversării de 10 ani dela ziua istorică, în care s'a votat constituția cehoslovacă (finea lunii Februarie 1920) de către Parlament. Totodată însă este și anul președintelui Masaryk, care va împlini la 7 Martie 1930, în plină vigoare corporală și spiritu-ală, 80 de ani.

Un om de o rară calitate, întemeietorul unui stat modern, un conducător, om de stat, filozof și critic, privește ca un moșneag voinic realizarea operii vieții sale. Idealul său era: a reda poporului și iubitei sale națiuni independența și la intrarea sa în etatea biblică, el vede în deplină realitate întruparea acestui ideal. Munca lui desinteresată și neobosită la aniversarea nașterii sale de 80 de ani, l-a pus în fața unui rezultat atât de strălucit, că abia credem, că un alt om de stat și conducător al națiunii s'ar putea lăuda cu un succes similar.

Nu e de mirat deci, că acest rar jubileu va deștepta un ecou plăcut nu numai în Cehoslovacia, ci și departe peste granițele sale.

Conform pregătirilor în curs, ziua de 7 Martie viitoare și în genere „Anul Masaryk” va fi consacrat nu numai festivităților exterioare inevitabil necesare, ci și unor opere nobile, predicade deja de Masaryk prin lozincă lui: iubirea aproapelui și umanitatea.

Cu această ocazie se va ținea socoteală literară și de activitatea sa de scriitor extrem de bogată. Sunt pregătiri în curs, pentru ca operele sale literare principale — în număr de 18 — printre aceste și cele 15 edițiuni ale operei sale „Revoluția mondială”, să apară într'o nouă ediție jubilară (cu textul revizuit de autor și cu o prefață scrisă cu condeiul propriu al acestuia).

BULETIN BIBLIOGRAFIC I.

Publicat de **Ion Mușlea**

În literatura bibliografică românească, publicațiile periodice cari au reușit să supraviețuiască întâiului an, se pot număra pe degete. Iată pentru ce, acum când după 12 buletine apărute în anul trecut al „Societății de Măime”, publicăm astăzi pe cel dintâiu pentru anul 1930, simțim o bucurie deosebită. Interesul arătat de revistă, încurajarea venită de la cercetători și cititori, aprecierea publicațiilor de specialitate pentru buletinul nostru, ne-a dovedit că o publicație bibliografică poate trăi și în Ardealul românesc, că ea e utilă, așteptată și cerută.

Față de cele făcute anul trecut, nu căutăm să promitem mai mult. Am renunțat la notările după sistemul zecimal, ele fiind prea complicate și nițel rebarbative pentru majoritatea publicului nostru. Nădăjduim să putem apărea, anul acesta, cu bunăvoința conducerii revistei care s'a arătat atât de înțelegătoare, din când în când chiar de două ori pe lună. Date fiind perspectivele noiei legi a imprimărilor legale, în curs de redactare, credem că vom putea da liste mai complete și mai la curent ale tipăriturilor țării. E firesc ca, în condițiile actuale, întâile numere ale buletinului nostru să cuprindă mai mult cărți apărute în 1929. Deoarece lipsa de spațiu ne împiedică să publicăm toate tipăriturile românești cari intră la Biblioteca Univ. Cluj, trebuie să ne mulțumim, ca și până acum, — oricât de arbitrar ar fi criteriul nostru — să indicăm numai publicațiile mai însemnate.

Credem că nu e inutil să dăm și la începutul acestui an prescurtările și semnele pe cari le întrebuițăm.

Numărul și anul din paranteza de la sfârșitul datelor referitoare la fiecare carte, indică numărul de inventar sub care cartea poate fi cerută la Biblioteca Universității înainte de catalogarea și numerotarea ei chiar. Parantezele [ ] arată că ceea ce cuprins în ele nu, figurează în titlu, ci e completat de noi. Parantezele / / arată că cuvintele sau cifrele dintre ele sunt luate din altă parte a cărții decât foaia de titlu. Formatul este indicat cu cifrele clasice (4° 8° etc.), comunicarea dimensiunilor și greutateii cărții nepărăndu-ni-se indispensabilă și nefiind nici în tradiția Bibliotecii Univ. din Cluj. Am însemnat cu *p* paginile, iar cu *f* foile numerotate. Lipsa prețului înseamnă că el nu e indicat.

TEOLOGIE. RELIGIE. BISERICĂ.

CRISTESCU, Gr. Fă lucrul evanghelistului. (Sibiu, 1929.

Tip. Arhidiecezană). 8° 182 p., 2 f. (Biblioteca pentru studii omiletice și catihetice Nr. 1) (2318—1929) Lei 75.—

[CYRIL] Catehezele Sfântului *Ciril* de Ierusalim analizate de *Marin C. Ionescu*. Buc. [1929]. „Tip. Capitalei”. 8° 51 p. (Contribuțiuni modeste la studiul catehetice) (2183—1929).

DĂNCILĂ, Ion. Veghează! Cuvinte creștinești către tineret. Ediția II-a. Sibiu, 1929. Tip. Cavaleriei. 8° 157 p., 1 f. (2986—1929). Lei 60.—

JURGEA-NEGRILEȘTI, Ana. Români și ortodocși. De vorbă cu frații mei de acelaș neam. Iași, 1929. „Presa bună”. 8° 38 p. (Biblioteca „Presa bună”, Seria religioasă No. 7). (2994—1929) Lei 12.—

MITROFANOVCI, Vasile. Liturgica bisericii ortodoxe. Cursuri universitare. Prelucrate, completate și editate de *Teodor Tarnavski* și acum din nou editate și completate de *Nectarie Nicolae Cotlarciuc*. Cernăuți, 1929. Edit. Consiliului Eparhial ort.-rom. din Bucovina. /Tip. „Glasul Bucovinei”/ 8° XXXII, 926 p., 3 planșe (2631—1929) Lei 650.—

PROCOPOVICI, Petre. Introducere în teologia pastorală (în înțelesul mai estins al cuvântului). Extrăs din „Candela” Anul XL, No. 9—12. Cernăuți, 1929. „Glasul Bucovinei”. 8° 30 p., 1 f. (3067—1929).

PSALTIREA proorocului și împăratului David. Traducerea preoților *Vasile Radu* și *Gala Galaction*. Buc. 1929. Edit. Institutului Biblic al Bisericii ortodoxe române. /Tip. Cărților bisericești/. 8° 2 f., 138 p. (2983—1929).

ROVENȚA, Haralambie. Epistola către Efeseni a Sfântului apostol Pavel. Introducere și comentar. Buc. 1929. Tip. „Cărților bisericești”, 8° 151 p. (2984—1929) Lei 100.—

SCOROBET, Tr. Raport despre misiunea bisericească în America 1928—1929. Sibiu, 1929. Tip. Arhidiecezană. 8° 35 p. (2645—1929).

STRATILATOV, Constantin. 23 predici la nădejdea creștină sau lămuriri asupra rugăciunii „Tatăl Nostru” și a celor 9 fericiri. Traducere de *Episcopul Nicodem*. Chișinău, 1928. „Tip. „Cartea Românească”. 8° 88 p., 1 f. (1467—1929) Lei 20.—

ŪRMÖSI, József. A gyakorlati teológia főbb irányelvei (tanulmány). Odorheiu, 1929. Globus ny. 8° 134 p., f. (2685—1929).

STATISTICĂ. ECONOMIE POLITICĂ. LEGISLAȚIE. DREPT.

ANGELESCU, N. C. Politica monetară a României. Buc. 1929. Socec & Co. 8° 39 p. (3010—1929).

ANTONESCU, Mihai A. Regimul agrar român și chestiunea optanților unguri. Cu o prefață de *G. Tașcă*. Buc. 1928. Tip. „România Nouă”. 8° 288 p. (3177—1928) Lei 100.—

CALOYANNI, Megalos A. La responsabilité pénale des personnes morales. Rapport Buc. 1929. Impr. „Văcărești”. 8° 30 p. (3050—1929).

CHICOȘ, Stefan. Le contrôle budgétaire en Italie. Paris, 1929. Libr. du Recueil Sirey. 8° 130 p. (3015—1929) frcs 15.

HASIGANU, D. D. Statistica agricolă. Producțiunea agricolă a României dela 1906 la 1928. Studiu economic-statistic. Buc. 1929. Socec & Co. 8° 68 p. (3009—1929).

HOISESCU, C. Contribuții parlamentare. Sesiunea 1928—1929. Bugetul anului 1929. Legea monetară. Legea minelor. Legea regiei autonome C. F. R. Buc. 1929. Impr. Statului 8° 82 p. (2100—1929).

IORDĂCHESCU, V. Th. Principiile constituționale în materie de finanțe publice în România. Buc. 1929. Soc. & Co. 8° 10 p. (3010—1929).

IORGANDA, George. Cercetări asupra încurajării industriei naționale. Studiu politico-economic. /Teză Buc./ Râmnicul-Sărat, 1929. Tip. „Națională”. 8° 197 p., 1 f. (3123—1929) Lei 100.—

LEGEA pentru modificarea legii miinelor din 4 Iulie 1924 Publicat prin Monitorul Oficial No. 71 din 28 Martie 1929. Expuneri de motive, cuvântări, debateri parlamentare, index alfabetic, etc. Publicare de *Cezar Hârjescu* și *Grigore Oghină*. Buc. 1929. Socec & Co. 8° XXI, 236 p. (3013—1929) Lei 250.—

MANIȚIU, Ovidiu. Persoanele morale de drept administrativ (cu o privire istorică asupra vechilor legiuri românești) Studiu. Buc. 1929. Tip. „Caragiale” 8° 111 p. (3235—1929).

MANUALUL Curților cu jurați. Intocmit de *Const. G. Rătescu* în colaborare cu *N. Pavelescu*. Buc. 1929. Tip. „Văcărești”. 8° 4° 1 f. II, 270 p. (1787—1929) Lei 400.—

- MINES, Les — et le pétrole en Roumanie. Aperçu général sur le régime minier. Situation de l'industrie du pétrole. Industrie minière métallique. Buc. [1929]. Impr. Socec & Co. 8° 61 p., 27 planșe (3016—1929).
- MORA, Mihail. Pentru alegătorii mei. Activitate parlamentară în 1927 și 1928. Buc. Tip. „Universul”. 8° 69 p. (2030—1929).
- NEGREANU, I. Procesul Jacob Țăranu înaintea înaltei Curți de casațiune în 1896. Buc. 1929. „Adevărul”. 8° 22 p. (2578—1929).
- PIZANTY, Mihail. Die Gegenwartsprobleme der rumänischen Erdölindustrie. Ein Ueberblick auf deren wirtschaftliche statistische und juristische Lage. Bukarest, 1929. „Triumful”. 8° 68 p., 1 hartă. (Vierzehnter Internationaler Ackerbaukongress Bukarest) (2723—1929).
- RADULÉSCO, Jean. La responsabilité pénale des personnes morales. Rapport. Buc. 1929. Impr. „Văcărești”. 8° 24 p. (3052—1929).
- SOLACOLU, Barbu. Reparațiile germane. Datoriile interaliat. Planul Young. Extras din revistele „Săptămâna Politică” și „Analele economice și statistice” (Buc. 1929. Socec & Co./ 8° 36 p., 1 f. (3014—1929).
- TOMESCU, I. A. și I. LEȚU. Fapte și documente asupra felului cum au fost făcute alegerile din Decembrie 1928 în județul Olt. Slatina, 1929. Tip. C. Constantinescu. 8° 47 p. (2494—1929).
- TUȘINSCHI, Constantin D. Plebiscitul. Studiu de drept internațional. Cernăuți, 1929. Tip. Mitropolitul Silvestru. 8° 78 p. 1 f. (3019—1929).
- VLAD, Aurel. Discursurile rostite de către ministrul cultelor și artelor la Senat și Cameră, cu prilejul ratificării Concordatului, în zilele de 25 și 29 Maiu 1929. Orăștie, 1929. Tip. „Solia Dreptății”. 8° 38 p. (1994—1929).
- VRĂBIEȘCU, George. Camera de consiliu ca organ de decizie în faza de instrucție. Buc. 1929. Tip. „Văcărești”. 8° 2 f. 60 p., 2 f. (3053—1929) Lei 60.—
- ISTORIE. GEOGRAFIE. BIOGRAFII.**
- BEYER Fülöp. A marosvásárhelyi ág. hitv. ev. egyház keletkezése és százéves története. (Târgu Mureș, 1929. Tip. Benkő). 8° 31 p. (2687—1929).
- BRĂTESCU, G. Arhitectura nouă și cea românească în lumina teoriilor lui J. Guadet. Extras din „Analele Dobrogei” X, 1929. Cernăuți, 1929. „Glasul Bucovinei” 8° 16 p. (3066—1929).
- CONSTANTINESCU-IAȘI, P. Glozel. O mare „afacere” arheologică. Chișinău, 1929. Tip. „Cartea Românească”. 8° 65 p., 1 f. (2556—1929) Lei 50.—
- DUMBRĂVEANU, A./ (PINGUIN). Leonard. Viața, cariera și aventurile sentimentale ale Prințului operetei. Buc. 1929. Tip. „Rampa”. 8° 1 f., 344 p. (2561—1929).
- DUMITRESCU, Vladimir. L'età del ferro nel Piceno fino all'invasione dei Galli-Senoni. Teză-București. Buc. 1929. Tip. „Universul”. 4° 4 f., 215 p. (2717—1929).
- FILIPESCU, Teodor. Voivodina sârbească. Studiu critic istoric-etnografic (cu o hartă). Buc. 1929. „Cultura Națională”. 8° 75 p. (3239—1929).
- GEORGEȘCU, Ioan. Românii transilvăneni în Dobrogea. Extras din „Analele Dobrogei” Anul X, 1929. Cernăuți, 1929. „Glasul Bucovinei” 8° 1 f. 15 p. (3068—1929).
- GRECEANU, O. N. Bucureștii. Cu planul general al Bucureștilui. Buc. 1929. Tip. „Cartea Medicală”. 8° 240 p. (2524—1929).
- INSTITUTUL Social Român după zece ani de lucru 1918—1928. Buc. 1929. /Extras din „Arhiva pentru știința și reforma socială” VIII, 1929/ „Cultura Națională”. 8° 36 p. (3240—1929).
- ISTRATI, V. I. Valea Mureșului și împrejurimile ei dela muntele Hâșmașul Mare până la intinsul șes dela Macău. Buc. 1929. Tip. Școalelor militare de geniu. 8° 260, 2 hărți. (3071—1929). Lei 100.—
- JUHÁSZ Kálmán. A Temesköz fölvirágzása a tatárjárás után Kny. Erdélyi Irodalmi Szemle 1929. VI. évf. 1—2 számából. [Cluj, 1929. Tip. Lapkiadó]. 8° 9 p. (2696—1929).
- KRISTÓF György. Az erdélyi magyar időszaki sajtó az abszolútizmus korában. A Kolozsvárt megjelenő hírlapok. Különnyomat Erdélyi Irodalmi Szemle 1929. VI. évf. 1—2 számából. [Cluj, 1929. Tip. Lapkiadó]. 8° 18 p. (2695—1929).
- PAUL, L. Noptile de desfrâu ale Iașilor. Dezvăluiri senzaționale din casele de viciu și taina străzilor. Cu o prefață de G. Spina și cu un studiu despre reglementarea prostituției de C. Tândănescu. Iași, 1929. Tip. „Opinia”. 8° 17., 31 p. (2427—1929). Lei 12.—
- SÂNJOANU, Fabiu. Pro homine. Omul terțiar și omul paleolit. Brașov, 1929. Tip. Ioan Gött Fiul. 8° 57 p., 1 f. (3007—1929).
- MISCELLANEE.**
- INDRUMARI nouă în organizarea armatei de C. G. Sibiu, 1929. Tip. Școalei militare infanterie No. 2. 8° XXIV, 266 p. (1805—1929) Lei 160.—
- PREDA, G. Cum am putea utiliza mai bine cinematograful în folosul țării și al neamului. Extras din Patria” Nr. 133—136, 1929. Cluj, 1929. Tip. „Editura de Ziare”. 16° 32 p. (2493—1929)
- ȘERPOIANU, M. Cea mai grozavă patimă. Cu un cuvânt de Gala Galaction. [Buc. 1929 Tip. „Lupta”. 8° 1 f., 24 p., 1 f. (2531—1929)
- TĂUTU, Aloisie L. Ce sunt și cum trebuie organizate Reuniunile Mariane. Ediția II (revăzută). Oradea, 1929. Tip. „Ateneul”. 16° 100 p. (2459—1929)
- MĂNDRESCU, Simion C. în serviciul unității noastre naționale. Omagiu din partea societății Frația Românească — Frăția președintelui ei de onoare. Buc. [1929]. Tip. „Bucovina”. 8° 247 p., 1 planșe. (2652—1929).
- MOLDOVAN, Silvestru. În Panteon. Mormintele marilor noștri bărbați dela 1848—49. Ediția „Cununii Surorilor de Cruce Albă”. Amplificată cu trei adaosuri: Negri, Dr. Rațiu și Măcellariu. Cluj, 1929. Tip. Anca. 8° 1 f., 95 p. (2786—1929) Lei 40.—
- ROMÂNIA. Indicator general fizic, politic și economic [Alcătuit de]/Lt. Col. Vargolici. Chișinău, 1929, Tip. Eparchială „Cartea Românească”. 8° 98 p., 2 f., 7 hărți (2558—1929) Lei 60.—
- RÓNAY, Elemér, Kemény János fejedelmi halála és nyugvóhelye. Cluj, 1929. Lapkiadó ny. 8° 15 p. (Erdélyi Tudományos Füzetek 16 sz.). (2712—1929).
- SPINEANU, I. Familia Hârgot din Baia de Aramă jud. Mehedinți. Intocmită de —. Turnu-Severin, 1929. Tip. Niculescu & Bojneagu. 8° 46 p., 1 tab. (2143—1929).
- SUTU, Rudolf. Despre librării și librăriile vechi din Iași. Iași, 1929. Tip. „Opinia”. 8° 16 p. (2426—1929)
- VASILESCU, Alexandru A. Oltenia sub austriaci. 1716—1739. Volumul I. Istoria politică a Olteniei sub austriaci. Teză de doctorat-Buc. Buc. 1929. Tip. Române Unite. 4° 237 p., 1 f. (2220—1929)
- VERESS, Endre. Az erdélyi ipari céhek élete. Kolozsvár, 1929. Lengyel és Mayer kny. 8° 95 p. (Iparos Könyvtár 1). (2708—1929)

FAPTE, IDEI ȘI OBSERVAȚIUNI

Polemici în jurul descentralizării

A sosit în sfârșit termenul, care mulți credeau că n'o să mai sosească niciodată: al aplicării reformei administrative. Introducerea în realitate a acestei legiuri, de importanță radicală pentru evoluția statului nostru în orbita civilizației, a deslănțuit în opinia noastră publică o furtună de polemici, mult mai violentă decât din prilejul discuției în Parlament a reformei. Dușmanii legiurii s'au înmulțit și s'au înăspriț. Ceace e și mai dureros: în tabăra lor au intrat și unii dintre entuziaștii prieteni dealtădată.

Care să fie pricina acestei schimbări la față? Să se fi coborât între timp Duhul Sfânt în chip de limbă de foc peste spiritele lor pentru a le lumina? Noi credem mai de grabă că limbile altor Duhuri blestemate le-a întors mințile dela interesele permanente ale națiunii.

Ce să se facă bietul cetățean ignorant care crede în litera acestor „educatori” ai lui? Căci de bună seamă memoria lui e mai lungă decât a celor cari îl dăscălesc. Ce să creadă despre această nouă ipostază contra, tot atât de entuziastă și categorică ca și cea din primăvară pentru?

În definiție ce au descoperit acești apostoli în reforma dlui Iuliu Maniu pentru a-i descărca în cap atâtea fulgere verbale? Că legea primejduiește unitatea statului care, vezi Doamne, în acești unsprezece ani de conviețuire n'ar fi avut timp să se consolideze pe deplin.

Strigătul acesta de alarmă e repetat cu insistență, mai ales de pe amvoanele cotidianilor din Capitală. Să ni se dea voie să răspundem din inima unei provincii, care a fost mai repetat învinuită de veleități de autonomie. Conștiința unității naționale și a Statului este o axiomă definitivă introdusă în sufletul fecărui român de dincoace de Carpați. În 1918 ea s'a coborât și în sufletul celor sovădnici. De atunci încoace ea s'a adâncit și a prins rădăcină definitivă pretutindeni. Ne hărțuim, ne spunem adeseori ocări aspre, porunca aceasta rămâne însă curată ca cea mai de preț lamură a sufletului nostru. S'au jăcut dese revizuiți acestui adevăr. Adunarea dela Alba-Iulia din primăvara trecută a fost cea mai hotărâtoare și mai plină de entuziasm.

Dar urmărește oare reforma administrativă distrugerea unității statului nostru? Pentru a spulbera această stupidă afirmație mă voi mulțumi să reproduc un sigur pasagiu din cuvântul adresat de Prim-ministrul Tării directorilor de regiuni, la investiirea lor: „În fiecare colț al țării bate în sufletul tuturor a puternic idea unității naționale. Descentralizarea nu trebuie să altereze această idee. Viața regională nu-i permis să însemne separatism sau dezagregarea forțelor naționale. Ea trebuie să însemne valorificarea forțelor locale în mod concentric pentru binele comun și prosperitatea nestânjenită a întregii națiuni”. Nu uitați că aceste cuvinte atât de sintetice sunt roștite de părințele noii legiuri...

Descentralizarea, așa cum o preconizează actuala reformă însemnează, biete (asandre dela căpătâiul statului, disciplina unei bune administrații, introdusă în toate colțurile acestei țări. Pentru a avea această normă absolut indispensabilă pentru a sta alături de statele civilizate, trebuie să începem dela azi-buche. Precum o bună educație trebuie să pornească dela familie, tot astfel o bună administrație trebuie să se întemeieze pe comună, apoi pe regiune și numai în urmă pe organizația complexă a statului. Trebuie să buchisim mai întâiu elementele ordinii. Numai așa ne va intra în sânge și vom ști apoi să o aplicăm organizațiilor mari.

Horia Trandafir

*

În jurul Reformei Universitare. — Corpul universitar discută cu aprindere proiectul de reformă a învățământului superior ce se va supune în curând discuției Corpurilor Legiuitoare. Am arătat altădată uriașa importanță pe care o are această lege pentru dezvoltarea așezămintelor noastre universitare și pentru cultura noastră în genere. Ne oprim aici la unul din delicatele ei puncte: problema personalului științific ajutător (preparatori, asistenți, șefi de lucrări, etc.).

Până acum situația acestor colaboratori atât de utili la progresul unei științe organizate depindea de bunăvoința profesorului șef de laborator sau de institut pe lângă care s'a atașat. Și cum foarte puțini din acești șefi erau conduși de înaltele interese ale științei, bietul „personal științific” nu era decât un furnizor de muncă gratuită pentru ca profesorul să-și poată duce cât mai comod disciplina. Când crâcnea sau avea îndrăzneala să ațarne o parere originală era pur și simplu pus în disponibilitate, silit să-și caute coaja de pâine în cine știe ce oraș de provincie, unde toată dragostea lui pentru știință se iroșea în lupta pentru existență. Dar înainte de războiu nici nu prea aveam această categorie de „personal științific”. Cele două Universități ale noastre nu prea știau de munca în institute, laboratorii și seminari, care marea prestigiu al Universităților streine. După războiu, cele patru Universități și alte câteva școli superioare și-au creat o mulțime de atari institute. Astfel a crescut considerabil și personalul științific ajutător.

A păstra și pe mai departe aceeași situație acestor devotați slujitori la altarul științei, însemnează a neglija interesele științei însăși. Un progres științific nu se poate face cu un personal în continuă schimbare, supus mereu capriciilor improvizației. Avem nevoie de oameni care să se familiarizeze în cursul cercetărilor de ani de zile cu metodele și experiențele științifice, să le stăpânească și să le iubească. Numai așa vom putea să ne alcătuim un corp de savanți care să crească prestigiul spiritului românesc. Și știința modernă nu se mai face de câțiva savanți închiși între fișele lor. Ea are nevoie de o largă colaborare și vastă organizare.

La noi problema îmbracă apoi o înfățișare cu totul specială. În România nu se poate face știință adevărată, de cât în cele câteva centre universitare. Depărtarea cuiva de ele și îngroparea într'un oraș de provincie, însemnează moartea lui pentru știință. Iată pentru ce trebuie să le creăm acestor oameni o situație în aceste centre universitare. Reforma Universitară n'ar trebui să-i uite.

Traducerile. Datorită faptului că majoritatea intelectualilor români citesc limba franceză, literatura noastră nu se bucură de un așa mare număr de traduceri ca cea maghiară de pildă. Faptul nu trebuie să ne bucure prea mult. Oricât de mare ar fi numărul celor cari cunosc limba lui Molière, totuși el nu poate cuprinde jumătate din lectorii români. Marile opere ale literaturii universale rămân un simplu titlu, sau, de multe ori, nici măcar atât pentru o bună parte din cititorii români. Ceace e o imensă pierdere sufletească. A nu cunoaște măcar câteva din operele lui Kipling, Hardy sau Conrad, France, Proust, Maurois, Morand, Gorki, Andreiev, Arțibasev, D'Annunzio, etc., etc., pentru a nu aminti decât nume de contemporani, însemnează a fi lipsit de unice delicii sufletești și frământări omenești. Dar chiar pentru cei cari citesc numai în franțuzește marile opere ale literaturii universale, calitatea aceasta are și unele neajunsuri pentru caracterul românesc al structurii lor sufletești. Ei se obișnuiesc a gândi în spiritul altei limbi, vor înțelegi chiar expresiuni găsite acolo. Dar la ce să mai insistăm asupra unui fenomen în deobște cunoscut, foarte condamnat și totuși practicat într'o atât de mare măsură de societatea românească. Suntem singura nație aservită unei culturi — în speța cea franceză — până a ne neglija și a ne disprețui propria cultură.

Dând publicului românesc, marile opere ale literaturii universale în vestimentul frumoasei noastre limbi — despre care nu se poate spune, dela Eminescu încoace, că nu e capabilă de a exprima tot — îi vom alcătui o cultură universală în spirit românesc.

Așa au gândit întemeietorii literaturii române, un Eliade, un Asachi, un Negruzzi. Deaceia niciodată literatura românească nu s'a bucurat de atâtea traduceri ca în prima ei fază până la „Junimea”. Ele erau așa de numeroase încât au fost socotite drept o primejdie de înstrăinare sufletească.

După războiu au început iarăși să ne invadeze traducerele. În cei dintâiu ani ele erau însă o adevărată maltratare a originalului. Capitole redade trunchiat, sau eliminate cu desăvârșire, sensuri schimbate, barbarisme și improprietați. Ca drept cuvânt s'a revoltat lumea împotriva lor.

În timpul din urmă se pare că ne îndreptăm. Voi da un singur exemplu: Tănărași cu curagioasa editură „Națională” S. Ciornei. Operele „în vogă” ale literaturii universale sunt traduse imediat după apariție, într'o limbă cinstită românească și într'o execuție tehnică cuviincioasă. Prețul

deasemenea e suportabil pentru anemica pungă a intelectualului român. Datorită curajului și hărniciei acestei edituri am ajuns în scurt timp să avem în limba românească lucrări de Tolstoi, Anatole France, Benoit, Claude Farrère, Maurois, Bordeaux, Zweig, Grazia Deledda, Jack London, Panzini, etc., etc. Tot atâtea nume familiare ale literaturii universale. Ar fi bine ca editura să mai adauge acestui frumos pomelnic pe marii romancieri englezi, pentru a-și câștiga într'adevăr un titlu de mare merit pentru literatura românească.

Memoriile lui Ioan Slavici. — Când ne pregăteam să rostim prohodul celei mai repute reviste românești, a *Convorbirilor Literare*, iată că ea ne surprinde printr'un volum de 270 pag. dovedind că nu are de gând să dispară așa de ușor de pe piața literaturii românești, după un trecut atât de ilustru. Numărul acesta — unic pentru anul 1929 — ne aduce însă nu numai surpriza dăinuiri revistei, ci și o reală surpriză a cuprinsului. Intr'adevăr, sub titlul „Lumea prin care am trecut” revista începe publicarea Memoriilor unuia dintre cei mai buni memorialiști români, Ioan Slavici. *Inchisorile mele*, apoi *Amintirile* au dovedit cât de măiestru este Slavici în acest gen, atât de puțin cultivat la noi. „Lumea prin care am trecut” va cuprinde întreagă sbuciumata viață a marelui scriitor și gazetar. Durere însă că aceste memorii au început să fie scrise abia în pragul mormântului — în anul al 77-lea al vieții — în Maiu 1924. Din această pricină, nepăstrându-și apoi note asupra oamenilor și evenimentelor prin care a trecut, Slavici ne mărturisește, că amintirile lui nu vor avea caracterul de documente ale vremii, ci vor fi mai mult un fel de „impresiuni de călătorie” pe drumul vieții. Cu toate că n'au un caracter riguros documentar memoriile lui Slavici — dacă va fi avut norocul să și le încheie sau barem să le ducă până la sfârșitul veacului XIX — vor avea mare răsunet și vor fi un adevărat eveniment al anului. Autorul lor a fost una dintre forțele active ale generației apuse. El a fost în centrul unor evenimente și mișcări de idei, de capitală importanță pentru evoluția noastră națională; a venit în contact cu numeroase personalități ale vieții noastre naționale de pretutindeni. Despre Eminescu poate nu va adăuga nimic de seamă, dar cu câți n'a fost prietin și n'a colaborat acest neobosit și cinstit slujbaş al condeiului. Vor fi de mare importanță amintirile asupra activității lui în Ardeal. Epoca începuturilor „Tribunei” a cărui director a fost Slavici e destul de nelămurită încă.

În acest număr ni se dă copilăria până la 1860. Povestirea e foarte degajată și simplă. Moșneagul își deapănă amintirile senin și liniștit, fără înfloriri de stil sau excursuri mari. Se pare că mamă-sa a avut o mare înrăurire asupra caracterului său; apoi viața îmbelșugată și plină de petreceri a șirienilor i-au dat o nestrămutată încredere în viață.

Dar vom reveni când evenimentele povestite vor ieși din cadrul local și vor avea o valoare națională.

Red.

Ultimele noutăți de iarnă

în marele magazin de stofe din Calea Regele Ferdinand No. 11, Cluj
al fabricii de postav

GROMEN și HERBERT

Stofe de pardesie bărbătești

Stofe de paltoane bărbătești

Stofe de costume bărbătești

COVOARE și PĂTURI de lână de toate calitățile

Mare desfacere de sărbătorile Crăciunului

Magazin de mode

„Barza”

Cluj, Calea Reg. Ferdinand No 11 — Tel. 907

**Prețuri solide și eține, serviciu prompt,
permanent noutăți în magazin.**

Cassa de Păstrare și Banca de Credit din Cluj Soc. An.

Cluj, Piața Unirii Zo. 7.

**Capital social:
85 milioane lei**

SUCURSALE:

**DEJ, SÂNMĂRTIN,
ALBA-IULIA, TG.-
MUREȘ, ORADEA**

*Face toate operațiunile
bancare în modul cel
mai avantajos*

*Bancă autorizată pen-
tru valute. — Antre-
pozit lângă calea ferată.*

INSTITUȚE AFILIAȚE:

*Cassa de Păstrare din Tur-
da-Arieș în Turda; Banca
Economică și Cassa de Pă-
strare din jud. Alba, Aiud;
Banca Poporală Boc. An. în
Huedin; Banca de Credit din
Gherla Soc. An. în Gherla;
Cassa de Păstrare din jude-
țul Odorheiu Societate Anon.
în Odorheiu; Cassa de Păstra-
rare și Credit din Gheorgiu
și jur Societate Anonimă în
Reghimul-Săsesc.*

Adresa abonatului: